

Історіографія історії України

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>третій (освітньо-науковий)</i>
Галузь знань	<i>03 Гуманітарні науки</i>
Спеціальність	<i>032 Історія та археологія</i>
Освітня програма	<i>Історія</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 рік підготовки, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>5 кредитів ЄКТС/ 150 год. (лекції – 30 год.; семінарські заняття – 14 год.; реферат – 10 год.; самостійна робота здобувача (СР) – 106 год.)</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Екзамен, реферат</i>
Розклад занять	<i>Розклад занять розміщено за посиланням https://rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор: проф., д.і.н., Хитровська Юлія Валентинівна, 066-216-70-02; Khytrovska.Iuliia@lil.kpi.ua Семінарські: проф., д.і.н., Хитровська Юлія Валентинівна, 066-216-70-02; Khytrovska.Iuliia@lil.kpi.ua</i>
Розміщення курсу	<i>Курси розміщені на дистанційній платформі «Сікорський» із застосуванням платформ Google classroom: 3s365ce ; посилання на курс: https://classroom.google.com/c/Mzg4MTcyNjkwODI0</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

«Історіографія історії України» - навчальна дисципліна, що належить до вибірових освітніх компонентів з підготовки доктора філософії зі спеціальності 032 Історія та археологія за освітньо-науковою програмою «Історія» (надалі ОНП).

Навчальна дисципліна присвячена вивченню історії розвитку української історичної думки (виключно в контексті дослідження історії України) та спрямована на формування у аспірантів компетенцій необхідних для формування наукового світогляду із ОНП «Історія» та для підготовки історіографічного огляду й аналізу джерельної бази у власній дисертаційній роботі.

Мета навчальної дисципліни полягає у з'ясуванні витоків історіографії історії України, виявленні провідних тенденцій та закономірностей її розвитку в різні періоди історичного поступу, виокремленні внеску у збагачення історичних знань з історії України видатних українських істориків, наукових осередків, інститутів, їх друкованих органів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни "Історіографія історії України" є закономірності нагромадження знань і розвитку української історичної думки, становлення й збагачення української історичної науки виключно в контексті дослідження історії України (без

розгляду внеску українських істориків у студіювання світової історії, історії зарубіжних країн тощо).

Навчальна дисципліна у комплексі з іншими освітніми компонентами надає можливість поглибити професійну підготовку в межах обраної спеціальності та ОНП, здобувачі можуть розвинути і посилити окремі компетентності та результати навчання, зокрема:

Загальні компетентності (soft skills):

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, системного наукового мислення на основі загального культурного кругозору та фахових компетентностей історика-дослідника.
- Здатність до генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, розв'язання актуальних наукових та соціокультурних проблем.
- Здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей, синтезувати теоретичні знання (концепції) з результатами власних досліджень.
- Здатність пропонувати нові дослідницько-інноваційні проекти та самостійно їх реалізовувати.

Фахові компетентності:

- Здатність самостійно організовувати науково-дослідницьку діяльність, генерувати нові ідеї та аналітичні підходи при створенні власних дослідницьких програм і проєктів, використовуючи сучасні теорії, методи та інформаційно-комунікаційні технології.
- Здатність до критично-оцінювального ставлення до історичної спадщини попередніх поколінь дослідників, їх досвіду, а також результатів сучасних досліджень, виявлення й аргументованої критики фальсифікованих і псевдонаукових розробок за спеціальністю історія та археологія.
- Здатність давати експертну оцінку науковим працям зі спеціальності історія та археологія, виконувати функції наукового керівника і консультанта, а також наукового редактора текстів зі спеціальності історія та археологія, співпрацювати з редакторами власних наукових робіт.
- Здатність забезпечувати високий рівень якості власних наукових та науково-методичних праць.
- Здатність визначати, науково обґрунтовувати та критично оцінювати перспективні наукові проблеми в рамках спеціальності історія та археологія й пропонувати шляхи їх вирішення.

Програмні результати навчання:

- Уміти детально проектувати та переконливо представляти проєкт колективної науково-дослідної роботи для вирішення важливої проблеми в галузі.
- Знати, враховувати й переосмислювати наявні історичні й джерелознавчі наукові концепції.
- Уміти вдосконалювати наявні в межах області досліджень знання, застосовувати для цього історичний досвід.
- Уміти оцінювати й обґрунтовувати актуальність розробки й апробації історичних тем.
- Уміння презентувати результати дослідження у фаховому середовищі та для широкого загалу.
- Уміти на основі знань завершити оригінальне наукове дослідження у формі структурованої дисертаційної роботи, забезпеченої необхідним науковим апаратом.
- Уміння набувати знань, необхідних для саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя, вміння нести відповідальність за навчання інших.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

В структурно-логічній схемі програми підготовки фахівця навчальна дисципліна «Історіографія історії України» входить до переліку вибірових дисциплін, спрямованих на формування спеціальних компетентностей дослідника.

Пререквізити - дисципліна має міждисциплінарні зв'язки для оволодіння загальнонауковими компетентностями із такою дисципліною, як «Філософські засади наукової діяльності», а також із деякими дисциплінами, необхідними для здобуття глибинних знань зі спеціальності («Історичне джерелознавство», «Архівознавство України» та «Теорією і методологією історичних досліджень»). Отримані знання з даних дисциплін формують у аспіранта

знання з історичного джерелознавства, архівознавства України, теорії і методології історичних досліджень.

Постреквізити - дана навчальна дисципліна формує науковий світогляд у аспірантів із ОНП «Історія» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та є основою для підготовки історіографічного огляду й аналізу джерельної бази у власній дисертаційній роботі.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст.

Тема 1.1. Вступ до дисципліни. «Історіографія історії України». Теоретико-методологічні засади та періодизація.

Тема 1.2. Київська Русь та Галицько-Волинське князівство в історичній літературі.

Тема 1.3. Особливості розвитку історичних знань в українських землях в XIV – I половині XVII ст.

Тема 1.4. Історіографія часів Хмельниччини та складання державності українського народу.

Тема 1.5. Розвиток історичних знань в Україні в першій половині XVIII ст.

Тема 1.6. Формування наукових основ української історичної думки (друга половина XVIII – перша третина XIX ст.).

Тема 1.7. Становлення та розвиток української історичної науки в середині та другій половині XIX ст.

Розділ 2. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст.

Тема 2.1. Історіографія історії України на межі XIX–XX ст.

Тема 2.2. Українська історична думка в часи національно-державного відродження України на початку XX ст.

Тема 2.3. Радянізація української історичної науки та формування її зарубіжних центрів. Історична наука в період становлення сталінського тоталітаризму.

Тема 2.4. Українська історична наука в роки Другої Світової війни та в перше повоєнне десятиліття.

Тема 2.5. Розвиток історичної науки в УРСР в умовах хрущовської «відлиги».

Тема 2.6. Стан української історичної науки в період застою (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.).

Тема 2.7. Особливості розвитку української історичної науки в період кризи радянської системи (друга половина 1980-х – початок 1990-х рр.).

Тема 2.8. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): проблеми та перспективи.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення навчальної дисципліни та підготовки до лекційних, семінарських занять та самостійної роботи використовується: навчальний матеріал, що викладається на лекціях, базова та додаткова література, яку аспірант опрацьовує самостійно із застосуванням конспектів лекцій, інтернет-ресурсів та матеріалів Google classroom. За умов дистанційного навчання можна користуватися літературою, яка розміщена у електронному вигляді на університетських та зовнішніх носіях.

4.1 Базовою літературою

1. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. К.: Генеза, 2004. 495С. (<http://surl.li/amfsn>). (дата звернення 02.06.2025).
2. Колесник І. І. Українська історіографія (XVIII – початок XX століття). К.: Генеза, 2000. 256С. (<http://surl.li/amfsq>) (дата звернення 02.06.2025).
3. Колесник І. І. Українська історіографія: концептуальна історія / За ред. В. Смоля. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. 566 С. (<http://surl.li/amfsr>). (дата звернення 02.06.2025).
4. Коцур В. П., Коцур А. П. Історіографія історії України. Чернівці, 1999. 520 С. (<http://surl.li/amfst>) (дата звернення 02.06.2025).

5. Пархоменко В. А. Історіографія історії України.: Навчальний посібник. Миколаїв: СПД: А.В. Румянцева, 2022. 152 С. (<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052855.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).

4.2 Додатковою літературою

6. Антонович В. Б. Моя сповідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. К.: Либідь, 1995. 816 С. (<http://surl.li/amfsw>) (дата звернення 02.06.2025).
7. Антонюк О. В. Деякі питання формування історичної самосвідомості українського народу // Український історичний журнал. 1993. № 11–12. С. 80–86 (<http://surl.li/amfsz>) (дата звернення 02.06.2025).
8. Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій / Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черніков І. Т. К.: Либідь, 1992. С. 8–40. (<https://www.twirpx.com/file/1632464/>) (дата звернення 02.06.2025).
9. Бадзьо Ю. Знищення та русифікація української історії в совєтській Україні // Український історик. 1982. Ч. 1–2. С. 54–64. (<http://resource.history.org.ua/item/10693>) (дата звернення 02.06.2025).
10. Багалій Д. Історіографічний вступ // Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті. Т.1. Історіографічний вступ і доба натурального господарства. Харків: ДВУ, 1928. С. 3–124 (НБУ ім. В. Вернадського)
11. Багалій Д. І. Нарис української історіографії. К.: Друк. ВУАН, 1923. Т. 1. 138 С. (<http://surl.li/amfta>) (дата звернення 02.06.2025).
12. Білокінь С. Про становище історичної науки в Україні // Український історик, 1990. Ч. 1–4. (http://history.org.ua/LiberUA/UkrIst1_1990/UkrIst1_1990.pdf) (дата звернення 02.06.2025).
13. Богдашина О. М. Д. І. Багалій у сучасній українській історіографії // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». 2017. Вип. 25. С. 98–107 (<http://surl.li/amftf>) (дата звернення 02.06.2025).
14. Бойченко І. В. Філософія історії: Підручник для студентів вищих навч. закладів. К.: Знання, 2000. 724 С. (https://chtyvo.org.ua/authors/Boichenko_Ivan/Filosofii_istorii/) (дата звернення 02.06.2025).
15. Брайчевський М. Возз'єднання чи приєднання // Твори. К., 2000. (<http://surl.li/amftj>) (дата звернення 02.06.2025).
16. Бондар В. Сучасна українська історіографія: підсумки і виклики // Історіографічні дослідження в Україні. 2014. Вип. 25. С. 95–113. (<http://surl.li/amftk>) (дата звернення 02.06.2025).
17. Ващенко В. П. Советская историография о социально-экономическом развитии Украины в период феодализма: Учебное пособие. Одесса: ОГУ, 1982. 125 С. (Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого).
18. Ващенко В. В. Лекції з історії української історичної науки другої половини ХІХ – початку ХХ ст. (М. Костомаров, В. Антонович, М. Грушевський). Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. 140 С. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0001902>) (дата звернення 02.06.2025).
19. Верба І., Юркова О. Київська історична школа М.С. Грушевського: організаційно-технічні моменти // Український історик. 1996. № 1–4. С. 268–284. (<http://surl.li/amftp>) (дата звернення 02.06.2025).
20. Верба І. Олександр Оглоблин. Життя і праця в Україні. К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1999. 384 С. (НБУ ім. В. Вернадського).
21. Віднянський С. В. Заснування та діяльність Українського вільного університету – першої української високої школи за кордоном (1921–1945 рр.) // Український історичний журнал. 1994. № 4. С. 41–54 (<http://surl.li/amfts>) (дата звернення 02.06.2025).
22. Винар Л. Олександр Петрович Оглоблин 1899–1992. Біографічна студія. Нью-Йорк; Торонто; Київ; Париж: Українське історичне товариство, 1994. 80 С. (короткий виклад: <http://litopys.org.ua/coss3/ohl03.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
23. Водотика С. Г. Нариси історії історичної науки УСРР 1920-х років. – К.; Херсон: Інститут історії України НАН України, 1998. 172 С. (Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого)

24. Галаган В. Олександра Єфименко // Історія України в особах: XIX–XX ст. К.: Україна, 1995. С. 409–415. (<http://resource.history.org.ua/item/0001272>) (дата звернення 02.06.2025).
25. Галицько-Волинський літопис. Дослідження, текст, коментар / За ред. М. Ф. Котляра. К.: Наукова думка, 2002. 395 С. (повний варіант на кафедрі, в короткому варіанті можна знайти: <http://litopys.org.ua/links/galvol.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
26. Геродот із Галікарнасу. Скіфія. Найдавніший опис України з V ст. перед Христом. К.: Довіра, 1992. 75 С. (<http://surl.li/amftv>) (дата звернення 02.06.2025).
27. Гелей С. Василь Кучабський: Від національної ідеї до державності: Українська консервативна політична думка першої половини XX ст. та її вклад в історичну науку. Львів, 1998. 532 С. (НБУ ім. В. Вернадського)
28. Герасимчук В. Михайло Грушевський як історіограф України // Записки НТШ. Т. XXXIII. Львів, 1922. С. 1–26. (<http://surl.li/amftx>) (дата звернення 02.06.2025).
29. Гермайзе О. В.Б. Антонович в українській історіографії // Україна. 1928. Кн. 5 (30). С. 17–32. (https://chtyvo.org.ua/authors/Ukraine/1928_Knyha_5/) (дата звернення 02.06.2025).
30. Гирич І. Чи суперечить національний міф історичній правді? // Українська історична дидактика: Міжнародний діалог (фахівці різних країн про сучасні українські підручники з історії): 36. наук. ст. К., 2000. С. 47–54. (<https://inlnk.ru/agDPQ>) (дата звернення 02.06.2025).
31. Голобуцький В. О. Проблема козацтва в українській та іноземній історіографії XVI – першої половини XVIII ст. // Українській історичний журнал. 1960. № 1. С. 109–117. (<http://resource.history.org.ua/issue/journal/1994/1>) (дата звернення 02.06.2025).
32. Горський А. А. Ще раз про роль норманів у формуванні Київської Русі / Український історичний журнал. 1994. С. 3–9. (<http://history.org.ua/JournALL/journal/1994/1/2.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).
33. Грицак Я. Й. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX–XX ст. К.: Генеза, 1996. 360 С. (<http://history.franko.lviv.ua/PDF%20Final/Grycak.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).
34. Грушевський М. С. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Твори у 50 т. Т. 1. Львів: Світ, 2002. С. 75–82. (<https://inlnk.ru/57oM5>) (дата звернення 02.06.2025).
35. Грушевський М. С. Очерк истории украинского народа. 2-е изд. К.: Либідь, 1991. 400 С. (https://chtyvo.org.ua/authors/Hrushevskiyi/Ocherk_ystoryy_ukraynskoho_naroda_vyd_1990_ros/) (дата звернення 02.06.2025).
36. Грушевський М. Українське Наукове Товариство в Києві й його наукове видавництво // Записки Укр. наук. Т-ва в Києві. 1908. Кн. 1. С. 3–15. (<https://inlnk.ru/9PDMw>) (дата звернення 02.06.2025).
37. Гуржий А.И. Штрихи к портрету «настоящего историка» (о Д. И. Бантыш-Каменском) // История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетьманства. К.: Час, 1993. С. 5–16. (Бібліотека музею Гетьманства)
38. Дашкевич В. Михайло Грушевський – історик народницького чи державницького напрямку? // Михайло Грушевський і українська історична наука. Матеріали наукових конференцій. Львів, 1999. С. 65–85. (<https://inlnk.ru/BpvJv>) (дата звернення 02.06.2025).
39. Джерела й історіографія козацько-гетьманської доби (XVII–XVIII ст.) // Енциклопедія українознавства: загальна частина: В 3 т. К., 1994. Т. 1. С. 397–400. (<http://litopys.org.ua/encycl/eui.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
40. Дисциплінарні виміри української історіографії: Колективна монографія / Відп. ред. та кер. авт. кол. О. А. Удод. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. 462 С. (https://chtyvo.org.ua/authors/Zbirnyk_statei/Dystsyplinarni_vymiry_ukrainskoi_istoriohrafii/) (дата звернення 02.06.2025).
41. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. К.: Українознавство, 1996. 256 С. (<https://inlnk.ru/xvm4M>) (дата звернення 02.06.2025).
42. Дорошенко Д. «История Русов» як пам'ятка української політичної думки другої половини XVIII століття // Хліборобська Україна. Відень, 1921. Кн. 3. С. 181–198. (Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого) (дата звернення 02.06.2025).

43. Дядиченко В. А., Лось Ф. Є., Сарбей В. Г. Розвиток історичної науки в Українській РСР. К.: Наукова думка, 1970. 80 С. (<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3185/file.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).
44. Єфименко О. Я. Історія українського народу / під ред. Д. І. Багалія. Вип. 1. Харків: ДВУ, 1922. 168 С. (<https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=9378>) (дата звернення 02.06.2025).
45. Журба О. І. Київська археографічна комісія, 1843–1921. Нарис історії і діяльності. К.: Наукова думка, 1993. 187 С. (<https://inlnk.ru/oeg50>) (дата звернення 02.06.2025).
46. Зайцева З. І. Українське наукове товариство у контексті інституційних процесів в українській науці початку ХХ століття // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Збірник статей. К., 2001. Вип. 4. С. 124–137. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
47. Замлинский В. А. Н. И. Костомаров – историк // Исторические произведения. Автобиография. К.: КУ, 1989. С. 2 3–31. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011249>) (дата звернення 02.06.2025).
48. Івакін Г. Ю. Оповіді про стародавній Київ. К.: Радянська школа, 1982. 111 С. (https://chtyvo.org.ua/authors/Ivakin_HYu/Opovidy_pro_starodavnii_Kyiv/) (дата звернення 02.06.2025).
49. Іваненко А. Дмитро Яворницький // Історія України в особах: ХІХ–ХХ ст. К.: Україна, 1995. С. 415–420. (<http://resource.history.org.ua/item/0001272>) (дата звернення 02.06.2025) (дата звернення 02.06.2025).
50. Іванко А. Б. Історики України ХІХ–ХХ ст. (нарис української історіографії). Кіровоград, 2001. 382 С. (Наукова бібліотека імені М. Максимовича).
51. Ісаєвич Я. Проблема походження українського народу: історіографічний і політичний аспект // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Збірник наукових праць. Львів, 1995. Вип. 2. С. 3–17. (<https://inlnk.ru/MjDRA>) (дата звернення 02.06.2025).
52. Історія Русів / Пер. І. Драча; вступна стаття В. Шевчука. К.: Радянський письменник, 1991. 318 С. (<http://litopys.org.ua/istrus/rusiv.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
53. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. Т. 2. К.: Києво-Могилянська академія, 2007. 724 С. (<http://resource.history.org.ua/item/0009606>) (дата звернення 02.06.2025).
54. Історична міфологія в сучасній українській культурі: матеріали досліджень / ред. кол.: М. Попович, В. Горський та ін. К.: Стилос, 1998. 120 С. (бібліотека Інституту філософії НАН України).
55. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. (В. Литвин та ін.). К.: Вища школа, 2002. 403 С. (https://archive.org/details/istorichna_nauka) (дата звернення 02.06.2025).
56. Історіографія історії Української ССР. К.: Наукова думка, 1986. С. 386–458. (<http://resource.history.org.ua/item/0006541>) (дата звернення 02.06.2025).
57. Історіографія проблеми формування української народності // Українська народність: нариси соціально-економічної та етнополітичної історії. К.: Наукова думка, 1990. С. 12–40. (<https://inlnk.ru/KeNVz>) (дата звернення 02.06.2025).
58. Кармазіна М. С. Ідеї державності в українській політичній думці (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). К., 1998. 350 С. (НБУ ім. В. Вернадського).
59. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х років. К.: Либідь, 1995. 224 с. (<https://inlnk.ru/20oMA>) (дата звернення 02.06.2025).
60. Катренко А. М. Український національний рух ХІХ ст. Ч. II. К., 1999. 190 С. (<https://www.twirpx.com/file/754264/>) (дата звернення 02.06.2025).
61. Киян О. Пантелеймон Куліш // Історія України в особах: ХІХ–ХХ ст. К.: Україна, 1995. С. 73–79. (<http://resource.history.org.ua/item/0001272>) (дата звернення 02.06.2025).
62. Коваль М., Рубльов О. Інститут історії України: перше двадцятиріччя (1936–1956 рр.) // Український історичний журнал. 1996. № 6. С. 50–68. (<https://inlnk.ru/70NMP>) (дата звернення 02.06.2025).
63. Кордуба М. Нові причинки до початків Хмельниччини // Записки НТШ. 1926. Т. 144–145. С. 209–215. (<https://cutt.ly/RRRPnU4>) (дата звернення 02.06.2025).
64. Київський літопис // Літопис Руський / Пер. Л. Є. Махновця. К.: Дніпро, 1989. С. 178–367. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008567>) (дата звернення 02.06.2025).

65. Коваленко Л. А. Історіографія історії Української РСР від найдавніших часів до Великої Жовтневої соціалістичної революції: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 1983. 118 С. (<https://cutt.ly/sRRPEUi>) (дата звернення 02.06.2025).
66. Коваль М. В. Політика проти історії: українська історична наука в Другій світовій війні й перші повоєнні роки // Український історичний журнал. 2002. № 1. С. 3–25. (<https://cutt.ly/FRRPPNu>) (дата звернення 02.06.2025).
67. Колесник І. І. Українська культура та історіографія : історія ментальностей // Український історичний журнал. 2002. № 1. С. 26–37. (<https://cutt.ly/LRRPDZn>) (дата звернення 02.06.2025).
68. Колесник М. П. Історичне товариство Нестора-літописця та його вклад у розвиток історичної науки в Україні // Український історичний журнал. 1995. № 5. С. 28–37. (<https://cutt.ly/aRRPHqZ>) (дата звернення 02.06.2025).
69. Комаренко Н. В. Установи історичної науки в Українській РСР (1917–1937 рр.). К.: Наукова думка, 1973. 171 С. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004896>) (дата звернення 02.06.2025).
70. Кондратюк К.К., Сухий О.М. Сучасна національна історіографія новітньої України (1914–2009). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 261 С. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000925>) (дата звернення 02.06.2025).
71. Коцур А. П. Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX ст. Чернівці: Золоті литаври, 2000. 423 С. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
72. Кравченко В. В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків: Основа, 1996. 376 С. (<https://cutt.ly/NRRPCjq>) (дата звернення 02.06.2025).
73. Кравченко В. Д. М. Бантиш-Каменський // Український історичний журнал. 1990. № 4. С. 88–94 (<http://resource.history.org.ua/issue/journal/1990/4>) (дата звернення 02.06.2025).
74. Крип'якевич І. Історично-філософська секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського в 1894–1913 роках // Записки НТШ. Львів, 1991. Т. ССХХІІ. С. 392–411. (<https://cutt.ly/LRRPBqH>) (дата звернення 02.06.2025).
75. Крупницький Б. Історіографічні проблеми історії України. Мюнхен: УВУ, 1959. 230 С. (<https://cutt.ly/IRRP22X>) (дата звернення 02.06.2025).
76. Крупницький Б. Д. Українська історична наука під Советами (1920–1950). Мюнхен: Ін-т для вивчення СРСР, 1957. XLVI+120 с. (<https://cutt.ly/7RRP7hx>).
77. Кузьмінець О. М. Грушевський // Історія України в особах: XIX–XX ст. К.: Україна, 1995. – С. 188–197. (<http://resource.history.org.ua/item/0001272>) (дата звернення 02.06.2025).
78. Кулинич І. М. «Щоденники» Еріха Лясоти – як джерело для вивчення історії України II половини XVI ст. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Міжвідомчий науковий збірник. К., 1995. Вип. 5. С. 127–135. (<https://cutt.ly/mRRArgQ>) (дата звернення 02.06.2025).
79. Левицький К. Великий зрив: (до історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та док.). Нью-Йорк: Вид-во Чарторийських, 1968. 149 С. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004835>) (дата звернення 02.06.2025).
80. Левенець Ю. А. Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина XIX – початок XX століття). К.: Стилос, 2001. 585 С. (<https://cutt.ly/IRRApi1>) (дата звернення 02.06.2025).
81. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців. – Львів: Наклад. Власника, 1927. 736 С. (<https://cutt.ly/pRRAsOe>) (дата звернення 02.06.2025).
82. Літопис Самовидця. К.: Наукова думка, 1971. 208 С. (<https://cutt.ly/RRRAflj>) (дата звернення 02.06.2025).
83. Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки. К.: Дніпро, 1992. 143 С. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004476>) (дата звернення 02.06.2025).
84. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею українського монархізму // Твори. Політологічна секція. К., Філадельфія: Інститут Східноєвропейських досліджень НАН України; Східноєвропейський дослідний інститут імені В. К. Липинського, 1995. Т. 6. Кн. 1. 470 С. (<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3615/file.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).

85. Максимович М. У пошуках омріяної України. Вибрані українознавчі твори / Упорядн. В. Короткий. К., 2003. 360 С. (НБУ імені В. Вернадського)
86. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). К., 1959. 222 С. (<https://cutt.ly/WRRAlPb>) (дата звернення 02.06.2025).
87. Масненко В. В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.). К., Черкаси: Відлуння-Плюс, 2001. 440 С. (<https://cutt.ly/9RRAXyt>) (дата звернення 02.06.2025).
88. Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах (1687–1709). Мюнхен, 1988. 285 С. (<http://resource.history.org.ua/item/0014599>) (дата звернення 02.06.2025).
89. Мицик Ю. А. Сучасна історіографія Національно-визвольної війни середини XVII ст. // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. Вип. 7. К. : Інститут історії України НАНУ, 2000. 360 С. (<https://cutt.ly/NRRAU5c>) (дата звернення 02.06.2025).
90. Мицик Ю. А. «Літописець» Дворецких – пам'ятник українського летописання XVII в. // Летописи и хроники. 1984. М., 1984. С. 219–234 (<https://cutt.ly/lRRAAut>) (дата звернення 02.06.2025).
91. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. К.: Основи, 1998. С. 79–149 (<https://cutt.ly/SRRADzZ>) (дата звернення 02.06.2025).
92. Нагорна Л. П. Політична культура українського народу. Історична перспектива і сучасні реалії. К.: Стилос, 1998. 278 С. (НБУ ім. В. Вернадського).
93. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. І. Прага, 1942 372+CCXXXII С. (<https://cutt.ly/RRRAHFD>) (дата звернення 02.06.2025).
94. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу // Ю. Федів, Н. Мозгова. Історія української філософії. К.: Україна, 2001. С. 36–40. (<https://cutt.ly/oRRAJY6>) (дата звернення 02.06.2025).
95. Оглоблин О. Українська історіографія. 1917–1956: Перекл. з англ. К., 2003. 250 С. (https://chtyvo.org.ua/authors/Ohloblyn_Oleksandr/Ukrainska_istoriografii_1917-1956_rr/) (дата звернення 02.06.2025).
96. Оглоблин О. Мій творчий шлях українського історика // Олександр Мезько-Оглоблин. Дослідження та матеріали (до століття народження історика). Нью-Йорк-Острог-Київ-Торонто: Острозька академія, 2000. С.105–151. (https://chtyvo.org.ua/authors/Ohloblyn_Oleksandr/Mii_tvorchyi_shliakh_ukrainskoho_istoryka/) (дата звернення 02.06.2025).
97. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. 2-ге доповн. вид. Нью-Йорк-Київ-Львів-Париж-Торонто, 2001. 461 С. (<http://litopys.org.ua/coss3/ohl.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
98. Оглоблин О. Олександр та Яків Маркевичі // Енциклопедія українознавства : В 10 т. – Львів, 1994. Т.4. С. 1470–1471 (<http://izbornyk.org.ua/encycl/euii04.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
99. Оглоблин О. Думки про сучасну українську советську історіографію. Нью-Йорк: Організація чотирьох свобод України, 1963. 87 С. (<https://cutt.ly/BRRA151>) (дата звернення 02.06.2025).
100. Огієнко І. Історія українського друкарства. Т. 1. Історично-бібліографічний огляд українського друкарства XV–XVIII вв. Львів: НТШ, 1925. 418 С. (<http://litopys.org.ua/ohdruk/ohd.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
101. Палієнко М. Г. Григорій Полетика // Історія України в особах: IX–XVIII ст. К.: Україна, 1993. С. 374–377 (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000540>) (дата звернення 02.06.2025).
102. Панасенко В. Григорій Сковорода // Історія України в особах: IX–XVIII ст. К.: Україна, 1993. С. 377–381 (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000540>) (дата звернення 02.06.2025).
103. Пеленський Я. В'ячеслав Липинський – засновник державницької школи в українській історіографії // Український історичний журнал. 1992. № 2. С. 139–141. (<http://history.org.ua/JournALL/journal/1992/2/18.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).
104. Перегуда Є. М. Драгоманов // Історія України в особах: XIX–XX ст. К.: Україна, 1995. С. 101–108. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015021>) (дата звернення 02.06.2025).
105. Передісторичне минуле української землі. Питання про початки українсько-руської державності в історичній літературі / Дорошенко Д. І. Нарис історії України. Львів: Світ, 1991. С. 32–46. (<http://history.org.ua/LiberUA/5-7707-1419-0/5-7707-1419-0.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).

106. Пінчук Ю. Вибрані студії з костюмарознавства. Київ: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2012. 607 с. (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000662>) (дата звернення 02.06.2025).
107. Пиріг Р. Я. Життя Михайла Грушевського: Останнє десятиліття (1924–1934). К.: Інститут археографії АН України, 1993. 200 С. (НБУ ім. В. Вернадського).
108. Плачинда С. Міфи і легенди давньої України. К., 1997. (<https://cutt.ly/JRRSi9J>) (дата звернення 02.06.2025).
109. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. К., 1993. 62 С. (<http://irbisnbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001929>) (дата звернення 02.06.2025).
110. Повість минулих літ // Літопис Руський. К.: Дніпро, 1989. С. 1–178 (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008567>) (дата звернення 02.06.2025).
111. Полонська-Василенко Н. Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків // Записки НТШ. Праці Історично-філософської секції / Збірник на пошану українських учених знищених більшовицькою Москвою. Париж; Чикаго, 1962. Т. CLXXIII. С. 7–111 (<https://cutt.ly/xRRSgDI>) (дата звернення 02.06.2025).
112. Пономаренко Н., Сергієнко Г. Михайло Максимович // Історія України в особах. XIX–XX ст. К.: Україна, 1995. С. 43–49 (<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015021>) (дата звернення 02.06.2025).
113. Портнов А. Українська радянська історіографія: до постановки проблеми // Сучасність. 2000. № 6. С. 112–116. (<https://cutt.ly/hRRSmKS>) (дата звернення 02.06.2025).
114. Прицак О. Наукове товариство ім. Шевченка у Львові поміж двома війнами // Український історик. 1981. № 4. С. 147–152 (http://history.org.ua/LiberUA/UkrIst1_1981/UkrIst1_1981.pdf) (дата звернення 02.06.2025).
115. Про закон і благодать // Київська старовина. 1992. № 1. С. 138–144 (<http://litopys.org.ua/oldukr/ilarion.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
116. Радько П. Г. Національні традиції державотворення в українській історіографії та політичній літературі XIX–XX ст. : концепції, ідеї, реалії. К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1999. 388 С. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
117. Ресент О. П. Криза сучасної історичної науки : методологічний і джерелознавчий аспект // Четвертий міжнародний конгрес українців. Історія II. – Одеса-Київ-Львів. – 1999. – С. 9–22. (НБУ ім. В. Вернадського)
118. Ресент О. П. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу // Український історичний журнал. 1999. № 3. С. 3–22. (http://resource.history.org.ua/publ/journal_1999_3_3) (дата звернення 02.06.2025).
119. Різні погляди на причини й характер польсько-українських відносин XVI–XVII ст. Питання про походження української козаччини в історичній літературі // Дорошенко Д. Нарис історії України. Л., 1991. С. 146–166. (<http://history.org.ua/LiberUA/5-7707-1419-0/5-7707-1419-0.pdf>) (дата звернення 02.06.2025).
120. Сакада Л. Д. «Український історик»: генеза, тематика, постаті. 2003. 326 С. (https://shron1.chtyvo.org.ua/Sakada_Liudmyla/Ukrainskyi_istoryk_heneza_tematyka_postati.pdf?).
121. Санцевич А. В. Українська радянська історіографія (1945–1982). К.: Вища школа, 1984. 142 С. (Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого).
122. Сарбей В. Г., Кравченко В. В. Академік АН УРСР Д. І. Багалій // Український історичний журнал. 1982. № 11. С. 154–158. (<https://cutt.ly/ARRSO60>) (дата звернення 02.06.2025).
123. Світло й тіні українського радянського історіописання: Матеріали міжнародної наукової конференції, Київ, 22–23 травня 2013 р. / Ред. рада: Г. Боряк, Л. Зашкільняк, С. Плохій, В. Смолій та ін. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. 212 С. (<https://cutt.ly/xRRSGy5>) (дата звернення 02.06.2025).
124. Січинський В. Чужинці про Україну. Львів: Світ, 1991. С. 5–10. (https://chtyvo.org.ua/authors/Sichynskiy_Volodymyr/Chuzhyntsi_pro_Ukrainu_vyd_1991/) (дата звернення 02.06.2025).
125. Смолій В. А. Грушевський і деякі питання історіографічного процесу в Україні кінця XIX – початку XX століття // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий

- науковий збірник. Вип.4: Студії на пошану Руслана Пирого. К., 2001. С. 95–102. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
126. Смолий В. А., А. Я. Ефименко. Очерк жизни и научного творчества // Ефименко А. Я. История украинского народа. К.: Лыбидь, 1990. С. 130–132 (<http://resource.history.org.ua/item/11261>) (дата звернення 02.06.2025).
 127. Смолий В. Лабораторія українського нарративу // Український історичний журнал. 2012. № 5. С. 4–5. (<https://www.libraria.ua/numbers/902/39380/>) (дата звернення 02.06.2025).
 128. Советское источниковедение Киевской Руси. Исторические очерки / под ред. В. В. Мавродина. Л.: Наука, 1979. 274 С. (<https://cutt.ly/NRRSZLu>) (дата звернення 02.06.2025).
 129. Сохань П. П. Про прадавню історію України / Джерелознавчий фундаменталізм – основа наукового методу М. С. Грушевського // Вісник АН України. 1992. № 5. С. 44–46. (НБУ ім. В. І. Вернадського)
 130. Сохновський Є. Сучасна українська історіографія: реальна криза чи термінологічна плутанина // Український історик. 2001. Ч. 1–4. С. 118–134. (https://chtyvo.org.ua/authors/Ukrainskyi_istoryk/) (дата звернення 02.06.2025).
 131. Тези до 300-річчя возз'єднання України з Росією. К., 1954. (<http://history.org.ua/uk/chronology/19310>) (дата звернення 02.06.2025).
 132. Тельвак В. «Добрий історик, але поганий політик»: рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського після 1914 року // Scriptorium nostrum. 2015. № 1–2. С. 35–64 (<https://cutt.ly/tRRSNOC>) (дата звернення 02.06.2025).
 133. Тельвак В. История и историки на пограничье (Львов как центр формирования украинской национальной историографии) // Перекрестки: Журнал исследований восточноевропейского пограничья. 2006. № 3–4. С. 97–111 (<https://cutt.ly/7RRSIVg>) (дата звернення 02.06.2025).
 134. Тельвак В. Львівська школа М. Грушевського в сучасному історіографічному дискурсі // Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 26. 2016. С. 49–70 (https://shron1.chtyvo.org.ua/Telvak_Vitalii/Lvivska_istorychna_shkola_Mykhaila_Hrushevskoho.pdf) (дата звернення 02.06.2025).
 135. Тельвак В. В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття). Дрогобич: Вимір, 2002. 227 С. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
 136. Толочко П. Україна і Русь в літописі Самовидця // Київська Старовина. 1992. № 3. С. 7–11 (http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=5808) (дата звернення 02.06.2025).
 137. Томашівський С. Чи є українська національна ідея? // Під колесами. Нариси і статті. Берлін: Українське слово, 1922. С. 5–9. (<https://cutt.ly/dRRDw7l>) (дата звернення 02.06.2025).
 138. У лещатах тоталітаризму (Інститут історії України. Перше двадцятиріччя). Документи і матеріали. У 2 ч. Ч. 2. К., 1996. 247 С. (<http://resource.history.org.ua/item/0008996>) (дата звернення 02.06.2025).
 139. Удод О. А. Історія: осягнення духовності. К.: Генеза, 2001. 191 С. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
 140. Удод О. А. Україна: філософія історії. К.: Генеза, 2003. 120 С. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
 141. Удод О. А. Історія в дзеркалі аксіології: Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920–1930-х роках. К.: Генеза, 2000. 292 С. (НБУ ім. В. І. Вернадського)
 142. Українське козацтво: Мала енциклопедія. К.: Генеза, Запоріжжя: Прем'єр, 2002. 258 С. (<https://cutt.ly/ORRDaP1>) (дата звернення 02.06.2025).
 143. Українські історичні дослідження на початку XX ст. // Енциклопедія українознавства: в 3 т. К., 1995. Т. 2. С. 402–405 (<http://litopys.org.ua/encycl/eui.htm>) (дата звернення 02.06.2025).
 144. Ульяновський В. Історіописання природничика Микола Шарлемань про світ природи Київської Русі // Світло й тіні українського радянського історіописання: матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, Україна, 22–23 трав. 2013 р.) / за ред. В. Смоля. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2015. С. 109–130 (<https://cutt.ly/oRRDh7u>) (дата звернення 02.06.2025).

145. Химка І. П. Історія, християнський світ і традиційна українська культура: спроба ментальної археології // Україна модерна. Львів, 2001. Ч. 6. С. 77–95 (<https://uamoderna.com/arkhiv>) (дата звернення 02.06.2025).
146. Цибульський В. І. Деякі проблеми зовнішньополітичної діяльності уряду Б. Хмельницького у зарубіжній історіографії (1945–1990 рр.) // Українській історичний журнал. 1995. № 4. С. 77–86 (<http://resource.history.org.ua/issue/journal/1995/4>) (дата звернення 02.06.2025).
147. Чубатий М. Українська історична наука (її розвиток і досягнення). Філадельфія: Америка, 1971. 54 С. (<http://resource.history.org.ua/item/0013805>) (дата звернення 02.06.2025).
148. Чухліб Т. В. Богдан Хмельницький очима сучасників // Українській історичний журнал. 1995. № 4. С. 121–128 (<http://resource.history.org.ua/issue/journal/1995/4>) (дата звернення 02.06.2025).
149. Швидько Г. Дослідник ранньої історії Півдня України // Під знаком Клію. На пошану Олени Апанович. Збірник статей. Дніпропетровськ, 1995. С. 96–101 (НБУ ім. В. І. Вернадського).
150. Шевчук В. Самійло Величко та його літопис // Величко С. Літопис: у 2 т. К.: Дніпро, 1991. Т. 1. С. 5–21 (<http://resource.history.org.ua/item/0009325>) (дата звернення 02.06.2025).
151. Шостак М. Внесок М. Брайчевського у формування наукових моделей української історії // Українознавство. Історичні студії. Вип. 1 (58), 2016. С. 128–135. (<http://journal.ndiu.org.ua/article/view/150951>) (дата звернення 02.06.2025).
152. Щодра О. Початки формування Русі: хронологічна і географічна локалізація процесу у дискусіях сучасних істориків // Регіональна історія України: Зб. наук. ст. 2018. Вип. 12. С. 57–80. (<https://cutt.ly/dRRDTRu>) (дата звернення 02.06.2025).
153. Шпорлюк Р. Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця XVIII – початку XIX ст. // Україна. Наука і культура. Вип. 25. 1991. С. 159–167. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
154. Юркова О. В. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського (1924–1930 рр.). К.: Інститут історії України НАН України, 1999. 432 С. (<https://cutt.ly/qRRDPdM>) (дата звернення 02.06.2025).
155. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях: 30–50-ті роки XX століття. – Луцьк: Надстиря, 1995. 176 С. (НБУ ім. В. І. Вернадського).
156. Хитровська Ю.В., Цимбаленко Я.Ю. Вплив соціально-економічних та політико-ідеологічних чинників на життя професорсько–викладацького складу Київської Політехніки у 1920-х — на початку 1930-х рр. // Сторінки історії: Збірник наукових праць. 2022. Вип.54. С.159-171. (Web of Science) (ISSN 2307-5244) DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.54.2022.264580> (дата звернення 02.06.2025).
157. Хитровська Ю.В. Проблема підняття рівня успішності студентів у Київській політехніці наприкінці 1920-х років: успіхи та прорахунки у її вирішенні. // Вісник науки та освіти. 2023. Вип. №3(9). С.740-758. (ISSN 2786-6165) DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-740-758](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-740-758) (дата звернення 02.06.2025).
158. Хитровська Ю.В. Особливості релігійного виховання в Київському інституті шляхетних дівчат і роль православних ієрархів у цьому процесі.// Актуальні питання у сучасній науці. 2023.Вип.7(13) 2023.С.837-857. (ISSN 2786-6300) DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-837-857](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-837-857) (дата звернення 02.06.2025).
159. Хитровська Ю.В. Організація, особливості проведення та значення виробничої практики у Київській політехніці наприкінці 1920 – на початку 1930-х рр. // Сторінки історії: Збірник наукових праць. 2023. Вип.56. С.193-208. (Web of Science) (ISSN : 2307-5244; DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.56.2023.288775>) (дата звернення 02.06.2025).
160. Хитровська Ю.В. Особливості організації військової підготовки в Київській політехніці наприкінці 1920-х - на початку 1930-х років // Актуальні питання у сучасній науці. Серія: Історія та археологія. 2024. Вип.2 (20). С.932-941. (ISSN : 2786-6300; DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-932-941](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-932-941)) (дата звернення 02.06.2025).

4.3. Інформаційними ресурсами

1. Електронні ресурси Інституту історії України Національної академії наук України: <http://www.history.org.ua/> (дата звернення 02.06.2025).

2. Ресурси Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/> (дата звернення 02.06.2025).
3. Ресурси Національної парламентської бібліотеки України: <http://www.nplu.kiev.ua/> (дата звернення 02.06.2025).
4. Ресурси Наукової електронної бібліотеки періодичних видань <http://dspace.nbuv.gov.ua/> (дата звернення 02.06.2025).
5. Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України <http://historiography.dp.ua/index.php/HSPHU> (дата звернення 02.06.2025).
6. Історіографічні дослідження в Україні <http://history.org.ua/?askAbout=graf> (дата звернення 02.06.2025).
7. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики <http://history.org.ua/?askAbout=sid> (дата звернення 02.06.2025).
8. Український історик <http://diasporiana.org.ua/> (дата звернення 02.06.2025).

Навчальний контент

4. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Під час вивчення навчальної дисципліни (освітнього компонента) заплановано проведення 15 лекційних та 7 семінарських занять, написання реферату, експрес-контрольних робіт або творчих робіт під час дистанційного навчання на лекціях (2 роботи).

Курс навчальної дисципліни «*Історіографія історії України*» розроблений на основі принципу конструктивного вирівнювання (constructive alignment) – узгодженості між навчальними цілями, методами навчання та оцінювання результатів навчання, що дає змогу передбачити необхідні навчальні завдання й активності, потрібні аспірантам для досягнення очікуваних результатів навчання та розширення знань/інформації за темою дисертаційного дослідження, а потім спроектувати навчальний процес так, щоб максимально збільшити можливості здобувачів досягти бажаних результатів. У центрі освітнього процесу перебуває аспірант – суб'єкт навчання і майбутній науковець.

Під час навчання й для взаємодії з аспірантами застосовуються стратегії активного і колективного навчання, які визначаються такими:

1. Технологіями навчання:

- особистісно-орієнтовані (розвиваючі) технології, засновані на активних формах і методах навчання (зокрема, наукова дискусія, ділові ігри);
- технологія навчання як дослідження для набуття аспірантами навиків дослідницької роботи, формування активної, творчої особистості (найціннішим моментом застосування цієї технології на заняттях є самостійне виведення аспірантами правильних, науково обґрунтованих висновків на основі отриманих результатів досліджень; особливо стосується підготовки реферату, історіографічного огляду та аналізу джерельної бази у власному дисертаційному дослідженні);
- інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують проблемно-дослідницький характер процесу навчання та активізацію самостійної роботи аспірантів (електронні презентації для занять, використання аудіо-, відео-підтримки навчальних занять).

2. Методами навчання

Під час вивчення навчального матеріалу застосовуються наступні **методи навчання**:

2.1. на **лекційних заняттях** застосовується метод *проблемного викладу* навчального матеріалу, що дає можливість аспірантам стати свідками і співучасниками наукового пошуку, порівнювати різні точки зору й різні підходи щодо бачення тієї чи іншої проблеми, аспіранти не лише сприймають готову інформацію, а й стежать за логікою доказів викладача. Також на лекціях застосовується *дискусійний метод* (елементи дискусії), який активізує мислення аспірантів, сприяє виробленню вміння вести наукову дискусію, а також виступає як засіб не лише навчання, а й виховання.

2.2. на **семінарських заняттях** застосовується *частково-пошуковий* (евристичний) метод. Він дозволяє активізувати мислення аспіранта і його зацікавленість до наукового пізнання. Використовується *дослідницький метод*, в якому найбільш повно проявляється ініціатива аспіранта, його самостійність і творчий пошук у дослідницькій діяльності (особливо це стосується

самостійного опрацювання наукової літератури й історіографічних джерел, а також підготовці індивідуального завдання (реферат). На семінарах застосовується й *дискусійний метод* (елементи дискусії). Цей метод сприяє, перш за все, виробленню вміння вести наукову дискусію. Можливо застосування елементів *ділової гри*, адже вони привносять дух творчості у навчання аспіранта.

Відповідність методів навчання та оцінювання відображені в рейтинговій системі оцінювання, яка передбачає: експрес-контрольні, індивідуальне завдання (реферат) та екзамен.

Нижче наведено розподіл аудиторних годин за темами курсу, календарний план їх проведення, контрольні заходи та система оцінювання (в таблиці застосовані наступні скорочення: Л.- лекція, С. – семінар, СР – самостійна робота).

Назви розділів і тем	Лекція		Семінар		Опис занять	СР	Контрольні заходи
	Год	Тиж.	Год	Тиж.			
Розділ І. . Історіографія історії України з давніх часів до кінця ХІХ ст.							
Тема 1.1. Вступ до дисципліни. «Історіографія історії України». Теоретико-методологічні засади та періодизація.	1	1	2	2	Л.1 Вступ до дисципліни. «Історіографія історії України». Теоретико-методологічні засади та періодизація.		
					С.1 Вступ до навчальної дисципліни	4	Робота на семінарі №1
Тема 1.2. Київська Русь та Галицько-Волинське князівство в історичній літературі.	1				Л.2 Київська Русь та Галицько-Волинське князівство в історичній літературі.	1	
Тема 1.3. Особливості розвитку історичних знань в українських землях в ХІV – І половині ХVІІ ст.	2	2	2	4	Л.3. Особливості розвитку історичних знань в українських землях в ХІV – І половині ХVІІ ст.	1	
					С.2. Особливості розвитку історичних знань в українських землях в ХІV – І половині ХVІІ ст.	4	Робота на семінарі №2
Тема 1.4. Історіографія часів Хмельниччини та складання державності українського народу.	2	3	2	6	Л.4. Історіографія часів Хмельниччини та складання державності українського народу.	1	
					С.3. Історіографія часів Хмельниччини та складання державності українського народу	4	Робота на семінарі №3
Тема 1.5. Розвиток історичних знань в Україні в першій половині ХVІІІ ст.	2	4			Л.5. Розвиток історичних знань в Україні в першій половині ХVІІІ ст.	1	
Тема 1.6. Формування наукових основ української історичної думки (друга половина ХVІІІ – перша третина ХІХ ст.).	2	5			Л.6. Формування наукових основ української історичної думки (друга половина ХVІІІ – перша третина ХІХ ст.).	1	
			1	8	С.4.1. Стан української історичної думки в другій половині ХVІІІ – першій третині ХІХ ст	4	Робота на семінарі №4.1

Назви розділів і тем	Лекція		Семинар		Опис занять	СР	Контрольні заходи
	Год	Тиж.	Год	Тиж.			
			1		С.4.2. Доповідь за темами розділу 1	9	Доповідь та обговорення
Тема 1.7. Становлення та розвиток української історичної науки в середині та другій половині XIX ст.	2	6			Л.7. Становлення та розвиток української історичної науки в середині та другій половині XIX ст.	1	
Разом за розділом 1	12		8			31	
Розділ II. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст.							
Тема 2.1. Історіографія історії України на межі XIX–XX ст.	2	7	2	10	Л.8. Історіографія історії України на межі XIX–XX ст.	3	Експрес контроль за Розділом 1
					С.5. Історіографія історії України на межі XIX – XX ст.	4	Робота на семінарі №5
Тема 2.2. Українська історична думка в часи національно-державного відродження України на початку XX ст.	2	8			Л.9. Українська історична думка в часи національно-державного відродження України на початку XX ст.	1	
Тема 2.3. Радянізація української історичної науки та формування її зарубіжних центрів. Історична наука в період становлення сталінського тоталітаризму.	2	9			Л.10. Радянізація української історичної науки та формування її зарубіжних центрів. Історична наука в період становлення сталінського тоталітаризму.	1	
Тема 2.4. Українська історична наука в роки Другої Світової війни та в перше повоєнне десятиліття.	2	10			Л.11. Українська історична наука в роки Другої Світової війни та в перше повоєнне десятиліття.	1	
Тема 2.5. Розвиток історичної науки в УРСР в умовах хрущовської «відлиги».	2	11	2	12	Л.12 Розвиток історичної науки в УРСР в умовах хрущовської «відлиги».	1	
					С.6. Розвиток історичної науки в УРСР в умовах хрущовської «відлиги»	4	Робота на семінарі №6
Тема 2.6 Стан української історичної науки в період застою (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.).	2	12			Л.13 Стан української історичної науки в період застою (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.).	1	
Тема 2.7. Особливості розвитку української історичної науки в період кризи радянської системи (друга половина 1980-х – початок 1990-х рр.).	2	13			Л.14. Особливості розвитку української історичної науки в період кризи радянської системи (друга половина 1980-х – початок 1990-х рр.).	1	
			1	14	С.7.1. Стан української історичної науки в період застою (друга половина	4	Робота на семінарі №7.1

Назви розділів і тем	Лекція		Семинар		Опис занять	СР	Контрольні заходи
	Год	Тиж.	Год	Тиж.			
					1960-х – перша половина 1980-х рр.)		
			1		С.7.2. Доповідь за темою дисертаційного дослідження	9	Доповідь та обговорення
Тема 2.8. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): проблеми та перспективи.	2	14			Л.15 Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): проблеми та перспективи.	3	Експрес контроль за Розділом 2 за темами 2.1.- 2.7.
Разом за розділом 1	16		6			33	
Реферат				15	Поза аудиторне заняття з захисту реферату	16	реферат
Екзамен					За графіком	30	
Разом	28		14			106	

5.1 Лекційні заняття

Структурування лекційного матеріалу спрямовано на формування такої системи подачі лекції, що передбачає визначення критеріїв причинно-наслідкових зв'язків розвитку історіографічного процесу в українських землях, його основних закономірностей, суті й наслідків окремих його етапів. Також особливо детально лектор зупиняється на розгляді особливостей та тенденцій сучасного розвитку української історичної науки, її перспективах. Звертається увага й на життєвий і творчий шлях провідних українських істориків.

При розгляді основних питань лекції викладачем акцентується увага на глибокому історіографічному аналізі літератури та джерел, насамперед у контексті розгляду тих чи інших дискусійних питань. Під час ознайомлення аспірантів з різними думками істориків їм пропонується визначитися з власною позицією щодо проблемних питань вітчизняної історіографії.

№ за/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СР)
1	<u>Розділ І. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст.</u> Тема 1.1. Вступ до дисципліни. «Історіографія історії України». Теоретико-методологічні засади та періодизація «Історіографія історії України» як спеціальна галузь знань і навчальна дисципліна. - Предмет і завдання дисципліни, її джерельна база. - Методологія та понятійно-термінологічний апарат. Основна література : [Л. 1. С. 11–47], [Л. 4. С. 7–10]. Додаткова література: [Л. 10. С.3–124], [Л. 11], [Л. 41], [Л. 65], [Л. 66. С. 3–25], [Л. 67. С. 26–37], [Л. 69], [Л. 75], [Л. 76], [Л. 86], [Л. 95], [Л. 13], [Л. 58], [Л. 118. С. 3–22], [Л. 147. С. 9–22]. [Л. 80], [Л. 93], [Л. 111. С. 7–111], [Л. 125. С. 95–102], [Л. 130. С. 118–134]. Додаткове завдання – опрацювати питання: - Періодизація історіографії історії України. - Література з історіографії історії України. Література для СР: [Л. 1. С. 35–42]; [Л. 1. С. 42–47].
2	<u>Розділ І. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст.</u> Тема 1.2. Київська Русь та Галицько-Волинське князівство в історичній літературі - Зародження історичних знань в Київській Русі (XI–XII ст.). - Місце давньоруських літописів XI–XII ст. в історіографії історії України.

№ за/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СР)
	3. Особливості розвитку історичних знань в Галицько-Волинському князівстві. Галицько-Волинський літопис. 4. Висвітлення проблеми виникнення Київської Русі у вітчизняній та зарубіжній історичній літературі. Основна література [Л. 1. С. 71–85], [Л. 4. С. 30–65]. Додаткова література: : [Л. 25], [Л. 32. С. 3–9], [Л. 48], [Л. 64. С. 178–367], [Л. 115. С. 138–144], [Л. 128]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Дискусії навколо проблеми державно-політичного розвитку Давньоруської держави. Література для СР: [Л. 32. С. 3–9], [Л. 128].
3	<u>Розділ І. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст.</u> Тема 1.3. Особливості розвитку історичних знань в українських землях в XIV – I половині XVII ст. 1. Місце західноруських літописів в історіографії історії України. 2. Українські літописи к. XVI – I половини XVII ст. 3. Мемуарна література XVI – I половини XVII ст. Полемічні твори. Основна література: [Л. 1. С. 85–89], [Л. 4. С. 66–88]. Додаткова література: [Л. 17], [Л. 57. С. 12–40], [Л. 78. С. 127–135], [Л. 91. С. 79–149], [Л. 100]. [Л. 119. С. 146–166], [Л. 124. С. 14–24], [Л. 142]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Висвітлення литовсько-польської доби в наукових працях. Література для СР: [Л. 17], [Л. 78. С. 127–135], [Л. 119. С. 146 –166].
4	<u>Розділ І. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст.</u> Тема 1.4. Історіографія часів Хмельниччини та складання державності українського народу 1. Козацько-старшинські та монастирські літописи XVII ст. 2. Роль Києво-Могилянської академії в розвитку історичних знань. 3. Образ козацької України в описах зарубіжних авторів. Основна література : [Л. 1. С. 113–127], [Л. 4. С. 90–115]. Додаткова література: [Л. 31. С. 109–117], [Л. 39. С. 397–400], [Л. 124. С. 25–35], [Л. 136. С. 7–11], [Л. 146. С. 77–86], [Л. 148. С. 121–128]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Історіографія життя та діяльності Богдана Хмельницького. Література для СР: [Л. 146. С. 77–86], [Л. 148. С. 121–128].
5	<u>Розділ І. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст.</u> Тема 1.5. Розвиток історичних знань в Україні в першій половині XVIII ст. 1. Вплив просвітництва та раціоналізму на розвиток української історичної думки. 2. Гетьман І. Мазепа та його роль у формуванні автономістської орієнтації в українській історичній думці. 3. Початок антикварної та археографічної діяльності, перші спроби документалізації української історії. Основна література: [Л. 1. С. 131–154], [Л. 2. С. 187–203], [Л. 4. С. 117–146]. Додаткова література: [Л. 83. С. 5–11], [Л. 88. С. 124–173], [Л. 97], [Л. 101. С. 374–377], [Л. 102. С. 377–381], [Л. 150. С. 5–21]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Місце і роль філософії Григорія Сковороди в українській історичній думці. Література для СР: [Л. 1. С. 135–136], [Л. 102. С. 377–381].
6	<u>Розділ І. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст.</u> Тема 1.6. Формування наукових основ української історичної думки (друга половина XVIII – перша третина XIX ст.) 1. Вплив українського національного відродження на процес формування національних основ української історичної думки. 2. Місце і роль «Історії Русів» в історіографії історії України.

№ за/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СР)
	3. Особливості розвитку історичних знань на західноукраїнських землях. Основна література: [Л. 1. С. 157–182], [Л. 2. С. 174–186], [Л. 4. С. 147–229]. Додаткова література: [Л. 37. С. 5–16], [Л. 42. С. 181–198], [Л. 52], [Л. 73. С. 72–80], [Л. 98. С. 1470–1471], [Л. 153. С. 159–167]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Історичні погляди Дениса Зубрицького та значення його праць для української історичної науки. Література для СР: [Л. 1. С. 175–177].
7	<u>Розділ І. Історіографія історії України з давніх часів до кінця ХІХ ст.</u> Тема 1.7. Становлення та розвиток української історичної науки в середині та другій половині ХІХ ст. 1. Формування університетських осередків української історичної науки. Наукова діяльність М. Максимовича і М.Костомарова. 2. В. Антонович та його наукова школа. Робота Київської археографічної комісії та історичних товариств (Історичне Товариство Нестора Літописця у Києві, Одеське товариство історії та старожитностей, Південно-Західний відділ Імператорського російського географічного товариства у Києві). 3. Особливості розвитку західноукраїнської історичної думки. Основна література: [Л. 1. С. 185–208], [Л. 4. С. 231–269]. Додаткова література: [Л. 6], [Л. 24. С. 409–415], [Л. 45], [Л. 47. С. 23–31], [Л. 60], [Л. 61. С. 73–79], [Л. 68. С. 28–37], [Л. 81], [Л. 85], [Л. 104. С. 101–108], [Л. 106], [Л. 112. С. 43–49], [Л. 126. С. 130–132]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Висвітліть внесок І. Франка в збагачення знань і джерельної бази української історії. Література для СР: [Л. 1. С. 205–207].
8.	<u>Розділ ІІ. Українська історична наука в ХХ – на початку ХХІ ст.</u> Тема 2.1. Історіографія історії України на межі ХІХ – ХХ ст. 1. Виникнення та діяльність історичної школи М. Грушевського у Львові. 2. Наукова схема історії України М. Грушевського як нова модель історичного розвитку східнослов'янських народів. 3. Місце і роль Українського наукового товариства у Києві в утвердженні національної історіографії. Основна література: [Л. 1. С. 211–230], [Л. 2. С. 204–254]. Додаткова література: [Л. 34], [Л. 35], [Л. 36. С. 3–15], [Л. 46], [Л. 74. С. 392–411], [Л. 77. С. 188–197], [Л. 134. С. 49–70], [Л. 135], [Л. 143. С. 402–405]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Життєвий шлях та громадсько-політична діяльність М. Грушевського. Література для СР: [Л. 77. С. 188–197], [Л. 135].
9	<u>Розділ ІІ. Українська історична наука в ХХ – на початку ХХІ ст.</u> Тема 2.2. Українська історична думка в часи національно-державного відродження України на початку ХХ ст. 1. Формування державницького напрямку в українській історичній науці. 2. Вплив Української національно-демократичної революції 1917–1921 рр. на розвиток історичної думки. 3. Функціонування української історичної науки в системі УНТ та УАН. Основна література: [Л. 1. С. 233–254]. Додаткова література: [Л. 27], [Л. 38], [Л. 71], [Л. 84], [Л. 116], [Л. 58], [Л. 103. С. 139–141], [Л. 137. С. 5–9]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. В. Липинський – засновник державницького напрямку в українській історичній науці. Література для СР: [Л. 116], [Л. 103. С. 139–141].
10	<u>Розділ ІІ. Українська історична наука в ХХ – на початку ХХІ ст.</u> Тема 2.3. Радянізація української історичної науки та формування її зарубіжних

№ за/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СР)
	центрів. Історична наука в період становлення сталінського тоталітаризму 1. Ідеологічна переорієнтація українських істориків в умовах утвердження радянської влади. 2. Функціонування українознавчих осередків історичної науки в Західній Україні та в еміграції. 3. Перетворення історичної науки в ідеологічне знаряддя радянської системи й засіб утвердження режиму одноосібної влади, вплив цих процесів на історичні дослідження з історії України в УСРР/УРСР. Основна література: [Л. 1. С. 257–326]. Додаткова література: [Л. 13], [Л. 20], [Л. 21. С. 41–54], [Л. 23], [Л. 43], [Л. 62. С. 50–68], [Л. 66. С. 3–25], [Л. 69], [Л. 76], [Л. 93], [Л. 95], [Л. 107], [Л. 111. С. 7–111], [Л. 114. С. 147–152], [Л. 122. С. 154–158], [Л. 138], [Л. 141], [Л. 154]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Повернення з еміграції М. Грушевського та діяльність його історичної школи в Києві. Література для СР: [Л. 1. С. 266–272].
11	<u>Розділ II. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст.</u> Тема 2.4. Українська історична наука в роки Другої Світової війни та в перше повосінне десятиліття 1. Радянська історична наука в західноукраїнських землях (1939–1941 рр.) 2. Діяльність Інституту історії АН УРСР. Н. Полонська-Василенко, О. Оглоблин, М. Петровський. 3. Українські історики під гітлерівською окупацією. Вплив на розвиток української історичної думки українського руху опору, діяльності обох течій Організації українських націоналістів (С. Бандера, А. Мельник), Української повстанської армії. 4. Відновлення діяльності історичних установ в УРСР та в діаспорі. Українська історична думка в умовах агонії сталінізму. Основна література: [Л. 1. С. 298–306, 309–336]. Додаткова література: [Л. 15], [Л. 43. С. 374–376], [Л. 62. С. 50–68], [Л. 66. С. 3–25], [Л. 76], [Л. 95], [Л. 131], [Л. 138], [Л. 147], [Л. 155]. <i>Завдання на СР опрацювати питання:</i> 1. Міфологізація української історії з нагоди 300-річчя «возз'єднання» України з Росією. Література для СР: [Л. 1. С. 326–334], [Л. 15], [Л. 133].
12	<u>Розділ II. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст.</u> Тема 2.5. Розвиток історичної науки в УРСР в умовах хрущовської «відлиги» 1. Вплив хрущовської «лібералізації» суспільства й критики культу особи Й. Сталіна на стан української історичної науки. 2. Роль шістдесятництва у розвитку української історичної думки. 3. Заснування та діяльність Українського історичного товариства в еміграції як відповідь на виклик радянської історіографії. Основна література: [Л. 1. С. 339–360], [Л. 4. С. 314–514]. Додаткова література: [Л. 9. С. 54–64], [Л. 22], [Л. 76], [Л. 86], [Л. 95], [Л. 99], [Л. 121]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Праці М. Брайчевського – виклик тоталітарній історіографії. Література для СР: [Л. 1. С. 350–351], [Л. 15], [Л. 16].
13	<u>Розділ II. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст.</u> Тема 2.6. Стан української історичної науки в період застою (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.) 1. Історіографія історії України в умовах ідеологічної боротьби і русифікації суспільно-політичного життя в УРСР. 2. Обстоювання національних традицій української історичної науки в діяльності істориків діаспори. 3. Основні напрями історичних досліджень з історії України в Радянській

№ за/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СР)
	Україні в умовах загострення кризи авторитарного режиму. Основна література: [Л. 1. С. 363–390], [Л. 4. С. 314–514]. Додаткова література: [Л. 12], [Л. 43], [Л. 56. С. 386–458], [Л. 120], [Л. 121], <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Життєвий шлях та наукова діяльність О. Апанович, Я. Дзиги та К. Гуслистого. Література для СР: [Л. 1. С. 366–368], [Л. 59], [Л. 149. С. 96–101].
14	Розділ II. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст. Тема 2.7. Особливості розвитку української історичної науки в період кризи радянської системи (друга половина 1980-х – початок 1990-х рр.) 1. Криза марксистської парадигми історичного процесу. Відкриття нових шляхів розвитку української історичної думки. 2. Українські історики й надбання світової та національної історіографії. 3. Повернення до національно-державницької схеми української історії. Основна література: [Л. 1. С. 393–420], [Л. 4. С. 314–514]. Додаткова література: [Л. 7. С. 80–86], [Л. 16], [Л. 59], [Л. 113. С. 112–116], [Л. 124], [Л. 149. С. 96–101]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Діяльність науковців Інституту історії АН УРСР в умовах «горбачовської перебудови». Література для СР: [Л. 1. С. 398–402], [Л. 113. С. 112–116].
15	Розділ II. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст. Тема 2.8. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): проблеми та перспективи. Основні підсумки курсу 1. Організаційні зміни в системі науково-дослідних установ історичної науки в незалежній Україні. 2. Методична та методологічна переорієнтація пострадянських істориків України. 3. Робота над створенням наукової історії України. Дискусійні проблеми української історії в сучасній історіографії. Основні підсумки курсу. Основна література: [Л. 1. С. 423–456], [Л. 2], [Л. 4. С. 314–514]. Додаткова література: [Л. 30. С. 47–54], [Л. 33], [Л. 40], [Л. 92], [Л. 117. С. 9–22], [Л. 130. С. 118–134], [Л. 139], [Л. 140]. <i>Додаткове завдання – опрацювати питання:</i> 1. Співпраця українських пострадянських істориків з істориками української діаспори в питанні дослідження історії України. Література для СР: [Л. 1. С. 450–454]

5.2. Семінарські заняття

Основні завдання циклу семінарських занять:

- на семінарських заняттях аспіранти поглиблюють конкретні й теоретичні уявлення про перебіг історіографічного процесу, підвищують рівень історіографічного аналізу, удосконалюють досвід роботи з історіографічними джерелами та літературою.

№з/п	Назва теми семінарського заняття та перелік основних питань
	Розділ I. Історіографія історії України з давніх часів до кінця XIX ст
1.	Тема 1.1. Вступ до навчальної дисципліни. (2 год.) Перелік питань для обговорення: 1. Предмет та завдання навчальної дисципліни, її джерельна база. 2. Методологія та понятійно-термінологічний апарат історіографії історії України. 3. Періодизація історіографії історії України. Основна література: [Л. 4, С. 11–29].

№з/п	Назва теми семінарського заняття та перелік основних питань
	Додаткова література: [Л. 8. С. 8–40], [Л. 51. С. 3–17], [Л. 47. С. 11–29], [Л. 105. С. 32–46], [Л. 110. С. 1–178], [Л. 124. С. 5–10], [Л. 129. С. 44–46]. <i>Завдання на СР. Опрацювати наступне питання:</i> 1. Міфологія та усна народна творчість як носії найдавніших історичних уявлень. Література для СР: [Л. 1. С. 52–62], [Л. 108], [Л. 109].
2.	Тема 1.3. Особливості розвитку історичних знань в українських землях в XIV – I половині XVII ст. (2год.) Перелік питань для обговорення: 1. Роль західноруських літописів в історіографії історії України. 2. Українські літописи к. XVI – I половини XVII ст. 3. Мемуарна література XVI – I половини XVII ст. 4. Історичне підґрунття міжконфесійної конфронтації в українських землях наприкінці XIV – в I половині XVII ст. Полемічні твори. Основна література: [Л. 1. С. 85–89], [Л. 4. С. 66–88]. Додаткова література: [Л. 17], [Л. 57. С. 12–40], [Л. 78. С. 127–135], [Л. 91. С. 79–149], [Л. 100], [Л. 119. С. 146–166], [Л. 124. С. 14–24], [Л. 142]. <i>Завдання на СР. Опрацювати наступне питання:</i> 1. Значення книгодрукування для поширення знань і формування історичної свідомості українського народу. Література для СР: [Л. 1. С. 94–97], [Л. 100].
3.	Тема 1.4. Історіографія часів Хмельниччини та складання державності українського народу (2 год.) Перелік питань для обговорення: 1. Зародження козацького літописання як вихід на новий рівень історичних знань. Козацько-старшинські та монастирські літописи XVII ст. 2. Києво-Могилянська академія - потужний осередок розвитку історичних знань в українських землях. 3. Образ козацької України в описах зарубіжних авторів. Основна література: [Л. 1. С. 113–127], [Л. 4. С. 90–115]. Додаткова література: [Л. 31. С. 109–117], [Л. 39. С. 397–400], [Л. 82], [Л. 124. С. 25–35], [Л. 136. С. 7–11], [Л. 146. С. 77–86], [Л. 148. С. 121–128], [91]. <i>Завдання на СР. Опрацювати наступне питання:</i> 1. Внесок провідних учених Києво-Могилянської академії у збагачення історичних знань про Україну. Література для СР: [Л. 1. С. 117–119].
4.1.	Тема 1.6. Стан української історичної думки в другій половині XVIII – першій третині XIX ст. (1 год.) Перелік питань для обговорення: 1. Суспільно-політична ситуація та визрівання національних засад української історичної думки в другій половині XVIII – першій третині XIX ст. 2. «Історія Русів» як нове явище в історіографії історії України. 3. Особливості розвитку історичних знань в західноукраїнських землях. Основна література: [Л. 1. С. 157–182], [Л. 2. С. 174–186], [Л. 4. С. 147–229]. Додаткова література: [Л. 37. С. 5–16], [Л. 42. С. 181–198], [Л. 52], [Л. 61. С. 73–79], [Л. 73. С. 72–80], [Л. 98. С. 1470–1471], [Л. 112. С. 43–49], [Л. 153. С. 159–167]. <i>Завдання на СР. Опрацювати наступне питання:</i> 1. Життєвий шлях та наукова діяльність Максима Берлінського – українського археолога, історика, дослідника історії Києва. Література для СР: [Л. 1. С. 165–167].
4.2.	Доповідь за темами розділу I (1 год.)
Розділ II. Українська історична наука в XX – на початку XXI ст.	
5.	Тема 2.1. Історіографія історії України на межі XIX – XX ст. (2 год.) Перелік питань для обговорення: 1. Поява та розвиток історичної школи М. Грушевського у Львові.

№з/п	Назва теми семінарського заняття та перелік основних питань
	2. Наукова схема історії України: історія створення та значення для розвитку української історичної думки. 3. Внесок Українського наукового товариства у Києві в утвердження національної історіографії. Основна література: [Л. 1. С. 211–230], [Л. 2. С. 204–254]. Додаткова література: [Л. 34], [Л. 35], [Л. 36. С. 3–15], [Л. 46], [Л. 74. С. 392–411], [Л. 77. С. 188–197], [Л. 134. С. 49–70], [Л. 135], [Л. 143. С. 402–405]. <i>Завдання на СР. Опрацювати наступне питання:</i> 1. Внесок М. Грушевського у громадсько-політичне життя України на початку ХХ ст. Література для СР: [Л. 77. С. 188–197], [Л. 135].
6.	Тема 2.5. Розвиток історичної науки в УРСР в умовах хрущовської «відлиги» (2 год.) Перелік питань для обговорення: 1. Значення хрущовської «відлиги» та критики культу особи Й. Сталіна для розвитку історичних досліджень з історії України в УРСР. 2. Творчі особистості шістдесятництва: Ф. Шевченко, М. Брайчевський, О. Апанович, О. Компан, їх внесок в дослідження історії України. 3. Роль Українського історичного товариства як центру історичної думки в діаспорі. Основна література: [Л. 1. С. 339–360], [Л. 4. С. 314–514], [Л. 76], [Л. 86], [Л. 95], [Л. 99], [Л. 123]. Додаткова література:, [Л. 9. С. 54–64], [Л. 22], [Л. 121] <i>Завдання на СР. Опрацювати наступне питання:</i> 1. Значення для розвитку української історичної думки заснування часопису «Український історик». Література для СР: [Л. 120].
7.1.	Тема 2.6. Стан української історичної науки в період застою (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.) (1 год.) Перелік питань для обговорення: 1. Історіографія історії України в умовах ідеологічної боротьби і русифікації суспільно-політичного життя в УРСР. 2. Основні напрями історичних досліджень з історії України в Радянській Україні в умовах загострення кризи авторитарного режиму. 3. Історики діаспори та їх діяльність, спрямована на захист традицій української історичної думки. Основна література: [Л. 1. С. 363–390], [Л. 4. С. 314–514]. Додаткова література: [Л. 12], [Л. 43], [Л. 56. С. 386–458], [Л. 120], [Л. 121], <i>Завдання на СР. Опрацювати наступне питання:</i> 1. Грушевськознавство як пріоритетний напрям в історичних дослідженнях істориків діаспори. Література для СР: [Л. 1. С. 373–375].
7.2.	Доповідь за темою дисертаційного дослідження (1 год.)

Платформа дистанційного навчання:

Для кращого засвоєння матеріалу навчальної дисципліни в період дистанційної роботи, використовується електронна пошта, месенджери, платформа дистанційного навчання «Сікорський» на основі системи Google Classroom та платформа для проведення онлайн-зустрічей Google Meet, за допомогою яких:

- спрощується розміщення методичних рекомендацій, навчальних матеріалів, літератури тощо;
- здійснюється зворотній зв'язок з аспірантами щодо навчальних завдань та змісту навчальної дисципліни;
- перевіряються і оцінюються виконані завдання;

- ведеться облік виконання аспірантами плану навчальної дисципліни, дотримання графіку подання навчальних/індивідуальних завдань та їх оцінювання..

5. Самостійна робота аспіранта

Самостійна робота передбачає: підготовку до лекцій та семінарських занять; підготовку до участі в обговоренні питань теми; самоконтроль набутих знань; опрацювання джерел зі списку літератури (додаткової); створення презентацій (за вимогою) для візуального супроводу доповіді; до написання реферату; екзамену тощо.

6.1. Теми для самостійного опрацювання – не заплановано

6.2. Підготовка до лекційних та семінарських занять. Для підготовки до лекційних та семінарських занять аспіранту необхідно опрацювати заплановану базову і допоміжну літературу та підготувати матеріал для обговорення на двох семінарських заняттях. На це аспіранту виділяється 58 години СР.

6.3. Експрес-контрольні. На підготовку до двох експрес-контрольних відводиться 4 години. На експрес-контрольні викладач розробляє теми та своєчасно ознайомлює з ними аспірантів.

6.4. Реферат. На підготовку та оформлення реферату відводиться 14 годин СР. Тему реферату аспірант повинен обрати та узгодити з викладачем не пізніше 3 тижня від початку занять. Рекомендований список тем рефератів надано у **додатку Б**. Методичні рекомендації щодо оформлення реферату надано в **додатку В**. Терміни подання реферату викладачу не пізніше 11-12 тижня. Захист реферату планується на позаплановому занятті на 15 тижні.

6.5. Екзамен. Екзамен проводиться в період екзаменаційної сесії, по завершенню навчального семестру згідно ухваленого графіку. На підготовку до екзамену відводиться 30 годин СР. Перелік питань для підготовки до екзамену надано у **додатку А**. В період дистанційного навчання екзамен може бути проведений згідно графіку за допомогою Google Classroom та платформи для проведення онлайн-зустрічей Google Meet за інтегрованим РСО.

Політика та контроль

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

7.1. Правила відвідування занять

Лекції. Відвідування лекцій для аспірантів з даної навчальної дисципліни є обов'язковим, адже саме на лекціях вони отримують необхідні базові теоретичні знання, що дає їм змогу ґрунтовно підготуватися до семінарських занять. Також на лекціях передбачено 2 експрес-контролі. Пропущені експрес-контролі (незалежно від причин пропуску) аспірант має виконати, попередньо угодивши час відпрацювання із викладачем.

Семінарські заняття. Активна участь аспіранта на семінарських заняттях є обов'язковою і буде вимагатися. Рейтинг аспіранта значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на семінарських заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг аспіранта з навчальної дисципліни. Тому теми пропущених семінарських занять мають бути обов'язково опрацьовані шляхом виконання творчих робіт, за попереднім узгодженням із викладачем.

7.2. Правила виконання завдань

Опрацьовуючи навчальний матеріал навчальної дисципліни «*Історіографія історії України*», аспіранти:

1) на лекціях:

- для додаткового оцінювання знань виконують експрес-контролі (експрес-контроль бажано проводити наприкінці лекції, виділяючи на цей вид роботи 5-10 хвилин, виконання

відбувається на платформі «Сікорський»);

- на експрес-контрольні рекомендується виносити одне проблемне питання з дисципліни, сприятливе для узагальнення, аналізу та синтезу історичної, загальногуманітарної й загальнонаукової інформації, формулювання власної позиції аспіранта щодо викладеного матеріалу;
- проводять аналітичний огляд опрацьованого матеріалу із застосуванням дискусійної форми спілкування лектора з аспірантами.

2) на семінарських заняттях самостійно

- готуються до доповіді за темами семінарських занять;
під керівництвом викладача:
- організовують дискусії між аспірантами з проблемних питань курсу, акцентуючи увагу на аналізі та узагальненні наукової інформації;
- обґрунтовують сформульовані власні позиції та свою думку щодо оцінювання викладеного матеріалу.

Завдання та матеріали для проведення експрес-контролів / творчих завдань формує викладач на основі навчального матеріалу та подає у Google Classroom.

7.3. **Правила поведінки на заняттях.**

Опрацьовуючи матеріал навчальної дисципліни «*Історіографія історії України*» аспіранти на **лекціях** уважно слухають лектора та за потреби записують важливу інформацію, періодично виконують експрес-контролі в письмовій формі (протягом 10 хв.). Рекомендується діалог між аспірантом та викладачем.

На **семінарських** заняттях аспіранти роблять усні доповіді, демонструють презентації, висловлюють власну думку з питань теми, беруть участь у дискусіях. Участь аспірантів на семінарських заняттях виглядає як сумарна робота, в яку входить:

- *виступ з основного питання або усна наукова доповідь;*
- *доповнення, запитання до доповідача, рецензія на виступ;*
- *участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;*
- *аналіз джерел та наукової історичної літератури.*

Під час пошуку інформації в мережі Інтернет рекомендується використовувати надійні й перевірені джерела. Робота аспіранта передбачає участь у інтерактивних формах організації навчального заняття (надання відповідей на запитання, які поставили викладач або аспіранти). Очікується, що кожен аспірант має бути готовим з усіх питань плану семінару, доповнюватиме доповіді інших аспірантів та висловлюватиме власну думку під час тематичних обговорень. Аспірантам дозволяється користуватися власними письмовими нотатками й конспектами. Допускається використання ноутбуків, планшетів, телефонів для реалізації навчальних цілей. При цьому варто намагатися висловлювати думку самостійно, а не читати чужі тексти. Викладач критично аналізує виголошені доповіді, коментує допущені помилки, модерує дискусії між аспірантами.

Тематика лекцій і семінарів висвітлена у робочій програмі дисципліни (силабусі), яка розміщена в Електронному кампусі, на вебсайті кафедри історії, платформі «Сікорський» (Google Classroom).

7.4. **Заохочувальні та штрафні бали**

Заохочувальні бали

Аспірантів заохочують до науково-дослідницької роботи за темою дисертації та оприлюднення її результатів, зокрема до участі у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія, культура, пам'ять у науковому вимірі: стан, перспективи», яку щорічно організовує кафедра історії КІП ім. Ігоря Сікорського або публікації у науковому журналі «Сторінки історії» (категорії А, Web of Science). Написання тез та/або статті з тематики навчальної дисципліни +8 балів.

Однак, згідно положення <https://osvita.kpi.ua/node/37> п.2.7, сума заохочувальних балів не може перевищувати 10% рейтингової шкали.

Штрафні бали

- Надання реферату на перевірку пізніше від встановленого терміну – 5 балів.

Однак, згідно положення <https://osvita.kpi.ua/node/37> п.2.7, сума штрафних балів не може перевищувати 10% рейтингової шкали.

7.5. Реферат

Тему реферату аспірант повинен обрати та узгодити з викладачем не пізніше 3 тижня від початку занять. Теми реферату аспірант може обирати із запропонованих викладачем або пропонувати свою тему.

Реферат виконується:

- відповідно до методичних рекомендацій (додаток В).
- з урахуванням академічної доброчесності, зокрема: самостійного виконання роботи; посилання на джерела інформації у разі використання тверджень, відомостей тощо; дотримання норм законодавства про авторське право і сумісні права; надання достовірної інформації про джерела інформації тощо. У разі виявлення порушень академічної доброчесності реферат не зараховується і аспірант може бути відрахований з університету.

Реферат подається на перевірку викладачу не пізніше 11-12 тижня.

Захист реферату планується на позаплановому занятті в термін з 14 по 15 тиждів із застосуванням мультимедійного обладнання.

7.6. Політика крайніх термінів та перескладань.

Опрацювання пропущеного лекційного матеріалу відбувається шляхом посиленої підготовки до семінарських занять. Пропущені семінарські заняття можна відпрацювати на консультаціях шляхом відповідей на питання пропущених семінарів. Для перескладання пропущених семінарських занять, експрес-контролів (надалі – контрольні заходи) аспіранту потрібно звернутися до викладача, який організує перескладання цих контрольних заходів або у визначений викладачем термін відпрацювання пропущених занять.

Якщо контрольні заходи пропущені з поважних причин (хвороба або вагомі життєві обставини), аспіранту надається можливість виконати їх у визначений час.

Аспірантам, які без поважної причини були відсутні на контрольних заходах, надається можливість виконання їх на незапланованому занятті, але в такому разі до результату будуть застосовані штрафні бали.

Аспірант, який виконав відповідні пропущені контрольні заходи та відповів на питання викладача, отримуватиме відповідні бали до рейтингу, залежно від якості відповідей та виконання завдання.

Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем із пропущених контрольних заходів. Варто це робити як тільки аспірант буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених контрольних заходів.

7.7. Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та ключові принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності визначена у «Положенні про систему запобігання академічного плагіату в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/47>, а також на вебсторінці університету: <https://kpi.ua/academic-integrity>

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Види контролю

Поточний контроль: здійснюється під час навчальних занять і має на меті перевірити рівень підготовки аспірантів до занять. Семінари проводяться у формі дискусій з проблемних питань заняття, з акцентуванням уваги на узагальненні наукової інформації. Експрес-контроль у письмовій формі (тести під час дистанційного навчання) проводиться під час лекцій двічі за семестр. Підготовка та захист реферату.

Календарний контроль: проміжна атестація (далі – атестація) не передбачено.

Семестровий контроль: екзамен.

Система оцінювання (поточний контроль)

Рейтинг аспіранта з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) контроль залишкових знань на 2 лекційних заняттях у формі експрес-контролів (тести під час дистанційного навчання) протягом 10 хв.);
- 2) роботу на 7 семінарських заняттях із 7 запланованих;
- 3) доповіді за темами розділу 1 дисципліни та дисертаційного дослідження;
- 4) виконання реферату;
- 5) Екзамен.

Система оцінювання контрольних заходів:

№ з/п	Контрольний захід	%	Ваговий бал	Кіл-ть	Всього
1.	Робота на семінарських заняттях	21	3	7	21
2	Доповіді за темами розділу 1 дисципліни та дисертаційного дослідження	14	7	2	14
3	Контроль залишкових знань на лекційних заняттях	6	3	2	6
4	Реферат	9	9	1	9
5	Екзамен	50	50	1	50
	Всього	100			100

1. Робота на семінарських заняттях та доповідь за темою розділу дисципліни

Робота аспіранта складається із двох компонентів: доповіді на семінарських заняттях та/або активна робота на семінарі.

Ваговий бал за роботу на кожному із 7 семінарських заняттях та доповідях на них становить – 3 бали. Максимальна кількість балів за роботу аспіранта / доповідь на семінарі становить - 3 бали * 7 семінарів - 21 бал.

Критерій оцінювання роботи аспіранта на семінарі:

3 бали - тема розкрита повністю (не менше за 90% потрібної інформації). Надано відповідні обґрунтування та особистий погляд на проблему. Надано правильні та повні відповіді на запитання (не менше за 90% потрібної інформації). Окрім доповіді аспірант брав активну участь в роботі семінару.
2 бали - тема розкрита достатньо повно (не менше за 75% потрібної інформації). Надано з незначними неточностями обґрунтування та/або особистий погляд на проблему. Надано достатньо повні відповіді на запитання (не менше за 75% потрібної інформації). Окрім доповіді аспірант взяв активну участь в роботі семінару.

1,5 бали - тема розкрита неповно (не менше за 60% потрібної інформації), недостатньо обґрунтована. Відповіді на запитання неповні (не менше за 60% потрібної інформації). Окрім доповіді аспірант брав участь в роботі семінару. АБО - Тема розкрита не менше ніж на 40 %, обґрунтування неповне. Надано неповні відповіді на запитання (не менше за 60% потрібної інформації). Окрім доповіді аспірант брав участь в роботі семінару. - Аспірант не підготував доповідь на семінар але взяв активну участь в обговоренні питань семінару та проявив ерудованість та обізнаність з матеріалів семінару.
0 балів - доповідь до семінару не відповідає вимогам до «Достатньо». Тема не розкрита, відсутній особистий погляд на проблему, неповні відповіді на запитання . Аспірант не брав участі в обговоренні питань семінару.

1. Доповіді за темами розділу I дисципліни та дисертаційного дослідження

Ваговий бал однієї доповіді – 7 бал. Максимальна кількість балів 7 балів *2 доповіді = 14 балів.

Критерій оцінювання однієї доповіді

7 балів - тема розкрита повністю (не менше за 90% потрібної інформації). Надано відповідні обґрунтування та особистий погляд на проблему. Надано правильні та повні відповіді на запитання (не менше за 90% потрібної інформації).
6-5 балів - тема розкрита достатньо повно (не менше за 75% потрібної інформації). Надано з незначними неточностями обґрунтування та/або особистий погляд на проблему. Надано достатньо повні відповіді на запитання (не менше за 75% потрібної інформації)
4 бали - тема розкрита неповно (не менше за 60% потрібної інформації), недостатньо обґрунтована. Відповіді на запитання неповні (не менше за 60% потрібної інформації)
0 балів - доповідь до семінару не відповідає вимогам до «Достатньо».
Тема не розкрита, відсутній особистий погляд на проблему, неповні відповіді на запитання.

2. Контроль залишкових знань на лекційних заняттях

Контроль залишкових знань проводиться на 2 лекційних заняттях у формі експрес-контролів (письмове завдання або тестів) протягом 5-8хв.

Ваговий бал одного експрес-контролю становить – 3 бали. Максимальна кількість балів за контроль становить – 3 бали *2 контролі – 6 балів.

Критерій оцінювання одного експрес-контролю в текстовому форматі:

3 бали - повна відповідь (не менше за 90% потрібної інформації), надані відповідні обґрунтування та особистий погляд на проблему
2,5 бали - достатньо повна відповідь (не менше за 75% потрібної інформації), або незначні неточності
2 бали - неповна відповідь (не менше за 60% потрібної інформації)
0 балів - відповідь відсутня або невірна (менше за 60% потрібної інформації)

3. Виконання реферату

Ваговий бал реферату становить – 9 балів.

Критерій оцінювання реферату

9 балів – відповідність вимогам до змісту, структури та оформлення не менше ніж 90%
8-7 балів – робота відповідає вимогам змісту та структури, але має неточності в оформленні та містить не менше за 75% потрібної інформації
6- балів – робота не зовсім відповідає вимогам змісту та структури, має неточності в оформленні, незначні помилки в тексті та містить не менше за 60% потрібної інформації
0 балів - відповідь відсутня або невірна (менше за 60% потрібної інформації)

Умови допуску до семестрового контролю: наявність не менше 25 балів, захист реферату та виконання контролю залишкових знань не менше, ніж на 60% потрібної інформації.

4. Екзамен

Екзамен усі аспіранти пишуть обов'язково (автомати можуть бути передбачені лише за наказом ректора на період несприятливої епідеміологічної обстановки)

Екзаменаційна робота оцінюється із 50 балів та складається з двох питань. (максимальна кількість балів за 1 питання складає 25 балів)

Критерій оцінювання одного питання

25 - 23 бали - повна відповідь (не менше за 90% потрібної інформації)
22 - 19 балів - достатньо повна відповідь (не менше за 75% потрібної інформації)
18 - 15 балів - неповна відповідь (не менше за 60% потрібної інформації)
0 балів - відповідь відсутня або невірна (менше за 60% потрібної інформації)

Для того, щоб отримати найвищий рейтинг, аспіранту потрібно: брати активну участь у роботі на семінарських заняттях, виголошувати належно підготовлені й аргументовані усні доповіді з семінарських питань, активно доповнювати відповіді інших аспірантів, чітко й логічно висловлювати власну позицію із дискусійних питань; своєчасно виконувати експрес-контролі; захистити реферат. Аспіранту дається одноразова можливість виконати експрес-контролі.

До зниження рейтингу аспіранта призводить: невиконання експрес-контролів; неналежна підготовка до семінарів; неточності, неповнота, помилки у відповідях чи ґрунтуваннях на не достовірних історичних джерел; несвоєчасне подання реферату на захист.

Аспірант може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення аспіранта із виставленою оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом <https://osvita.kpi.ua/node/182>.

Екзамен. Стартові бали формуються як сума рейтингових балів, отриманих здобувачем за результатами заходів поточного контролю, заохочувальних та штрафних балів.

Після оцінювання відповідей здобувача на екзамені (виконання екзаменаційної контрольної роботи) викладач підсумовує стартові бали та бали за екзамен, зводить до рейтингової оцінки та переводить до оцінок за університетською шкалою (Таблиця 1)

Таблиця 1. Відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100–95	Відмінно
94–85	Дуже добре
84–75	Добре
74–65	Задовільно
64–60	Достатньо
Менше за 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендований перелік питань до семестрового контролю (екзамену) надані в додатку А до силабусу.

В додатку Б до силабусу надано рекомендовані теми рефератів. Методичні рекомендації кафедри з їх оформлення надані в додатку В.

Визнання результатів навчання в інших ВНЗ, а також у неформальній/ інформальній освіті:

В Університеті визнання результатів навчання в інших ВНЗ, у тому числі у неформальній/ інформальній освіті ухвалено в:

- Положенні про визнання іноземних документів про освіту (<https://osvita.kpi.ua/node/123>);
- Положенні про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті (<https://osvita.kpi.ua/node/179>);
- Положенні про академічну мобільність (<https://osvita.kpi.ua/node/124>);

- Порядку оформлення індивідуального навчального плану студентів, які беруть участь у програмах академічної мобільності (<https://osvita.kpi.ua/node/186>).

При наявності у аспіранта документів, які підтверджують його участь у наукових конференціях (міських, міжміських, Всеукраїнських тощо), академічній мобільності (в тому числі індивідуальній) за темою семінарського заняття або розділу навчальної дисципліни, вони можуть враховуватися викладачем у семестровому та поточному контролі відповідно до рейтингової системи оцінювання результатів навчання. Додаткова валідація даних результатів неформального навчання не передбачається (згідно п. 2.2. Положенням про визнання в КПП ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті).

Позааудиторні заняття

Заняття з оформлення списку використаних джерел та публічний захист доповіді можуть бути проведені в Науково-технічній бібліотеці ім. Г. І. Денисенка (за попередньою згодою).

Можлива участь аспірантів у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія, культура, пам'ять у науковому вимірі: стан, перспективи».

Дистанційне навчання

Можливе синхронне та асинхронне дистанційне навчання з використанням платформи для відео-конференцій (Google Meet) та освітньої платформи дистанційного навчання «Сікорський» (Google Classroom).

Навчальний процес у дистанційному режимі здійснюється відповідно до затвердженого розкладу навчальних занять. Заняття проходять із використанням сучасних ресурсів проведення онлайн-зустрічей (організація відео-конференцій).

Інклюзивне навчання

Допускається відповідно до «Положення про організацію інклюзивного навчання у КПП ім. Ігоря Сікорського» (2020). Детально: <https://osvita.kpi.ua/ppoin>

Робочу програму навчальної дисципліни (Силабус):

Складено

Проф. каф. історії, проф., д.і.н. Хитровська Юлія Валентинівна

посада, науковий ступінь, вчене звання, ППБ

Розглянуто НМКУ 032 «Історія та археологія» (протокол № ____ від ____ червня 2025р)

Ухвалено кафедрою історії (протокол № ____ від ____ червня 2025р.)

Погоджено Методичною комісією ФСП (протокол № ____ від ____ червня 2025р.)

Додаток А
Перелік питань до семестрового контролю (екзамен)

Зразок екзаменаційного білету

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти

Третій (освітньо-науковий)

Спеціальність **032 Історія та археологія/ В9 Історія та археологія**

(код і назва напрямку підготовки)

Освітня програма

Історія

(код і назва спеціальності)

Навчальна дисципліна

Історіографія історії України

(назва)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № ____

1 *Питання з I блоку питань*

2 *Питання з II блоку питань*

Затверджено на засіданні кафедри

Історії

(назва кафедри)

Протокол № _____

від _____

« _____ »

202

р.

Завідувач кафедри історії

(підпис)

(Прізвище та ініціали)

ПИТАННЯ для формування екзаменаційних білетів*

Питання I з блоку питань I

1. Дайте визначення поняття «українська історіографія» та «історіографія історії України», знайдіть між ними спільне та відмінне.
2. Охарактеризуйте предмет вивчення та визначте завдання навчальної дисципліни «Історіографія історії України», поясніть її роль у підготовці професійних істориків.
3. Розкрийте особливості методології та понятійно-термінологічний апарат «Історіографії історії України».
4. Проаналізуйте джерельну базу та літературу з «Історіографії історії України».
5. Проаналізуйте періодизацію «Історіографії історії України».
6. Охарактеризуйте найдавніші історичні уявлення в українській міфології та усній народній творчості.
7. Порівняйте язичницьке й християнське розуміння історичного процесу, знайдіть спільне й відмінне. Визначте вплив виникнення писемності на розвиток історичних знань в українських землях.
8. Проаналізуйте історіографію проблеми походження та стародавньої історії слов'ян.
9. Висвітліть проблему виникнення Київської Русі у вітчизняній та зарубіжній історичній літературі.
10. Охарактеризуйте історичні погляди мислителів Київської Русі.
11. Проаналізуйте розвиток історичних знань в Галицько-Волинській державі, оцініть місце і роль Галицько-Волинського літопису в цьому процесі.
12. Визначте місце західноруських літописів в історіографії історії України.

13. Розкрийте зміст українських літописів к. XVI – I половини XVII ст., оцініть їх значення для української історичної думки.
14. Охарактеризуйте мемуарну літературу та полемічні твори XVI – I половини XVII ст.
15. Проаналізуйте суспільно-політичні умови для розвитку історичних знань в Україні в другій половині XVII ст.
16. Поясніть роль Києво-Могилянського колегіуму (академії) у розвитку української історичної думки XVII ст.
17. Проаналізуйте козацько-старшинські літописи XVII ст.
18. Охарактеризуйте монастирські літописи XVII ст.
19. Дайте характеристику історіографії життя та діяльності Богдана Хмельницького.
20. Визначте суспільно-політичне підґрунття розвитку української історичної думки у XVIII ст.
21. Проаналізуйте зміст «Действия презелой брани Богдана Хмельницкого» Г. Грабянки та «Літопис» С. Величка.
22. Охарактеризуйте наукову діяльність Ф. Прокоповича та визначте її вплив на формування гуманітарних наук в Україні та Росії.
23. Проаналізуйте суспільно-політичні умови та розвиток української історичної думки в другій половині XVIII ст. – першій третині XIX ст.
24. Дайте характеристику початку антикварної та археографічної діяльності, проаналізуйте перші спроби документалізації української історії.

Питання II з блоку питань II

25. Визначте місце і роль «Історії Русів» в розвитку української історичної думки.
26. Проаналізуйте особливості розвитку історичних знань в західноукраїнських землях у другій половині XVIII – першій третині XIX ст.
27. Розкрийте причини формування університетських осередків української історичної науки, проаналізуйте наукову діяльність М. Максимовича і М. Костомарова.
28. Визначте вплив творчості Т. Шевченка на розвиток національної історіографії.
29. Охарактеризуйте наукову діяльність В. Антоновича та основні здобутки його наукової школи.
30. Проаналізуйте роботу Київської археографічної комісії та історичних товариств (Історичне Товариство Нестора Літописця у Києві, Одеське товариство історії та старожитностей, Південно-Західний відділ Імператорського російського географічного товариства у Києві).
31. Охарактеризуйте особливості розвитку західноукраїнської історичної думки середини та другої половини XIX ст.
32. Розкрийте значення «обласницької школи» Д. Багалія для розвитку української історичної науки.
33. Визначте, у чому полягав вплив Української національно-демократичної революції 1917–1921 рр. на розвиток історичної науки.
34. Проаналізуйте процес утворення мережі українських еміграційних наукових установ та їх діяльність.
35. Охарактеризуйте процес виникнення та діяльність історичної школи М. Грушевського у Львові.
36. Розкрийте зміст наукової схеми історії України М. Грушевського як нової моделі історичного розвитку східнослов'янських народів.
37. З'ясуйте місце і роль Українського наукового товариства у Києві в утвердженні національної історіографії.

38. Проаналізуйте процес створення УАН та науково-дослідницьких установ історичного профілю.
39. Оцініть значення повернення з еміграції М. Грушевського, проаналізуйте діяльність його історичної школи в Києві.
40. Охарактеризуйте результати діяльності «нової революційної школи» М. Слабченка.
41. Проаналізуйте організаційну структуру науково-дослідних установ марксистського спрямування, охарактеризуйте діяльність М. Яворницького як керівника марксистського напрямку.
42. Визначте особливості радянізації історичної науки в західноукраїнських землях (1939–1941рр.), порівняйте з аналогічними процесами в УСРР/УРСР в 1920–1930-ті рр.
43. Охарактеризуйте діяльність Інституту історії АН УРСР. Проаналізуйте науковий доробок Н. Полонської-Василенко, О. Оглоблина, М. Петровського.
44. Розкрийте особливості діяльності українських істориків в умовах гітлерівської окупації, визначте вплив на розвиток української історичної думки українського руху опору, діяльності обох течій Організації українських націоналістів (С. Бандера, А. Мельник), Української повстанської армії.
45. Проаналізуйте процес відновлення діяльності історичних установ в УРСР та в діаспорі, охарактеризуйте стан української історичної думки в умовах агонії сталінізму.
46. Розкрийте значення хрущовської «відлиги» та критики культу особи Й. Сталіна для розвитку історичних досліджень з історії України в УРСР.
47. Проаналізуйте наукові здобутки творчих особистостей шістдесятництва (Ф. Шевченко, М. Брайчевський, О. Апанович, О. Компан).
48. Визначте, у чому полягала роль Українського історичного товариства як центру історичної думки в діаспорі.
49. Охарактеризуйте кризу історичної науки в Україні в 1980-х – 1990-х рр., проаналізуйте організаційні зміни в системі науково-дослідних установ історичної науки в незалежній Україні.
50. Розкрийте процес наближення до європейських стандартів підготовки кадрів вищої історичної освіти, визначте його проблеми та перспективи.
51. Проаналізуйте процес методичної та методологічної переорієнтації пострадянських істориків України, дайте аргументовану оцінку роботі над створенням наукової історії України.
52. Оцініть роботу сучасних українських істориків над опрацюванням дискусійних проблем вітчизняної історії.
53. Охарактеризуйте співпрацю українських пострадянських істориків з істориками української діаспори щодо дослідження історії України.

Додаток Б

Теми рефератів

1	«Повість минулих літ» та її значення для української літописної традиції й розвитку знань про княжу Україну.
2	«Щоденники» Еріха Лясоти – джерело для вивчення історії України другої половини XVI ст.
3	Місце та значення «Хроніки з літописців стародавніх» Ф. Софоновича та Київського «Синопису» І. Гізеля для вивчення історії України.
4	Образ гетьмана Івана Мазепи в українській та зарубіжній літературі.
5	Втілення принципів народницької історіографії у творчості О. Лазаревського, О. Левицького, Д. Яворницького.
6	Життєвий шлях та науковий доробок О. Єфименко.
7	Наукова та державницька діяльність Д. Дорошенка.
8	М. Слабченко та його «нова революційна школа».
9	Життєвий шлях та наукова діяльність М. Яворницького.
10	Політичні репресії щодо українських істориків в 1920-х – 1930-х рр. та їх наслідки для історичної науки.
11	Пріоритетні наукові завдання з дослідження української історії Інституту історії України НАН України.

Додаток В

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ оформлення реферату

з навчальної дисципліни

Історіографія історії України

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня «*доктора філософії*»спеціальність 032 Історія та археологіяосвітньо-наукова програма Історія

(назва)

форма навчання денна

РОЗРОБНИКИ:

Проф. кафедри історії, д.і.н., проф. Хитровська Ю.В.

(посада, наукова ступінь, вчене звання, ПІБ)

Київ 2025 р.

I. Загальні вимоги до реферату

Одне зі значень слова «реферат» (від лат. «referro» – доповідати, повідомляти) – це доповідь на будь-яку тему, підготовлена на підставі критичного огляду інших джерел. Методика реферування полягає в послідовному здійсненні операцій, пов'язаних з оцінкою, відбором, аналізом і узагальненням відомостей, які містяться в первинному джерелі.

При виборі теми реферату з переліку тем, запропонованого в додатку Г головне – керуватися власними науковими інтересами. Можна також пропонувати власні теми рефератів, дотичні водночас до змісту навчальної дисципліни та до теми дисертаційного дослідження, аби в перспективі органічно вписати текст реферату в структуру дисертації.

Загальні рекомендації до реферату

- Мова – державна.
- Стиль – науковий.

Вимоги до оформлення реферату

Обсяг реферату: 15–20 сторінок без списку використаних джерел і літератури.

- Формат сторінок – А 4.
- Шрифт та кегель – Times New Roman, 14.
- Міжрядковий інтервал – 1,5.
- Поля: ліве – 25 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – 20 мм.
- Простий план.
- Всі підписи в рефераті ставляться тільки синьою ручкою.

Структура реферату

Реферат складається з таких частин:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- основна частина;
- висновок;
- список використаних джерел і літератури.

Титульний аркуш. Під час оформлення титульного аркушу враховується шаблон, наведений у додатку Д до методичних рекомендацій.

Номер сторінки на титульному аркуші не ставиться.

Зміст реферату містить перелік розділів, підрозділів і номери сторінок до них.

Вступ. Складається з постановки проблеми, обґрунтування її актуальності.

Основна частина. Перед тим, як приступити до написання основної частини, необхідно визначитися з назвами розділів і підрозділів. В роботі необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології¹.

Текст реферату може супроводжуватися ілюстраціями, які допомагають розкрити

¹ Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. 2007. № 6. С. 6.

зміст викладеного матеріалу.

Висновок. У висновку наводяться основні наукові результати, отримані автором особисто, стисло викладаються підсумки проведеного дослідження².

Список використаних джерел і літератури слід розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку³.

Оформлюється список відповідно до чинного ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання» або ж до одного з міжнародних стилів оформлення публікацій: MLA (Modern Language Association) style; APA (American Psychological Association) style; Chicago/Turabian style; Harvard style; Vancouver style.

II. Загальні вимоги до оформлення текстової частини реферату

Сторінки реферату мають бути пронумеровані. Першою є титульна сторінка, але на ній номер сторінки не ставиться, поточну нумерацію розпочинають указувати зі сторінки «Зміст». Номер сторінки ставлять у правому верхньому куті сторінки без крапки.

Розділи

1. *Заголовки структурних частин* роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ», друкують великими літерами з вирівнюванням по центру сторінки.

Кожен із цих підрозділів розпочинається з нової сторінки. Переносити слова у заголовок та підкреслювати їх не дозволяється. Структурні частини роботи, такі як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. (Не можна друкувати: «1. ВСТУП» або «Розділ 6. ВИСНОВКИ»).

2. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу (за допомогою «нерозривного переносу» комбінацією клавіш «**Enter + Shift**»).

Підрозділи, пункти

1. *Заголовки підрозділів* друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу має стояти крапка, наприклад: «2.3» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому самому рядку наводять заголовок підрозділу.

2. *Заголовки пунктів* друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2» (другий пункт третього

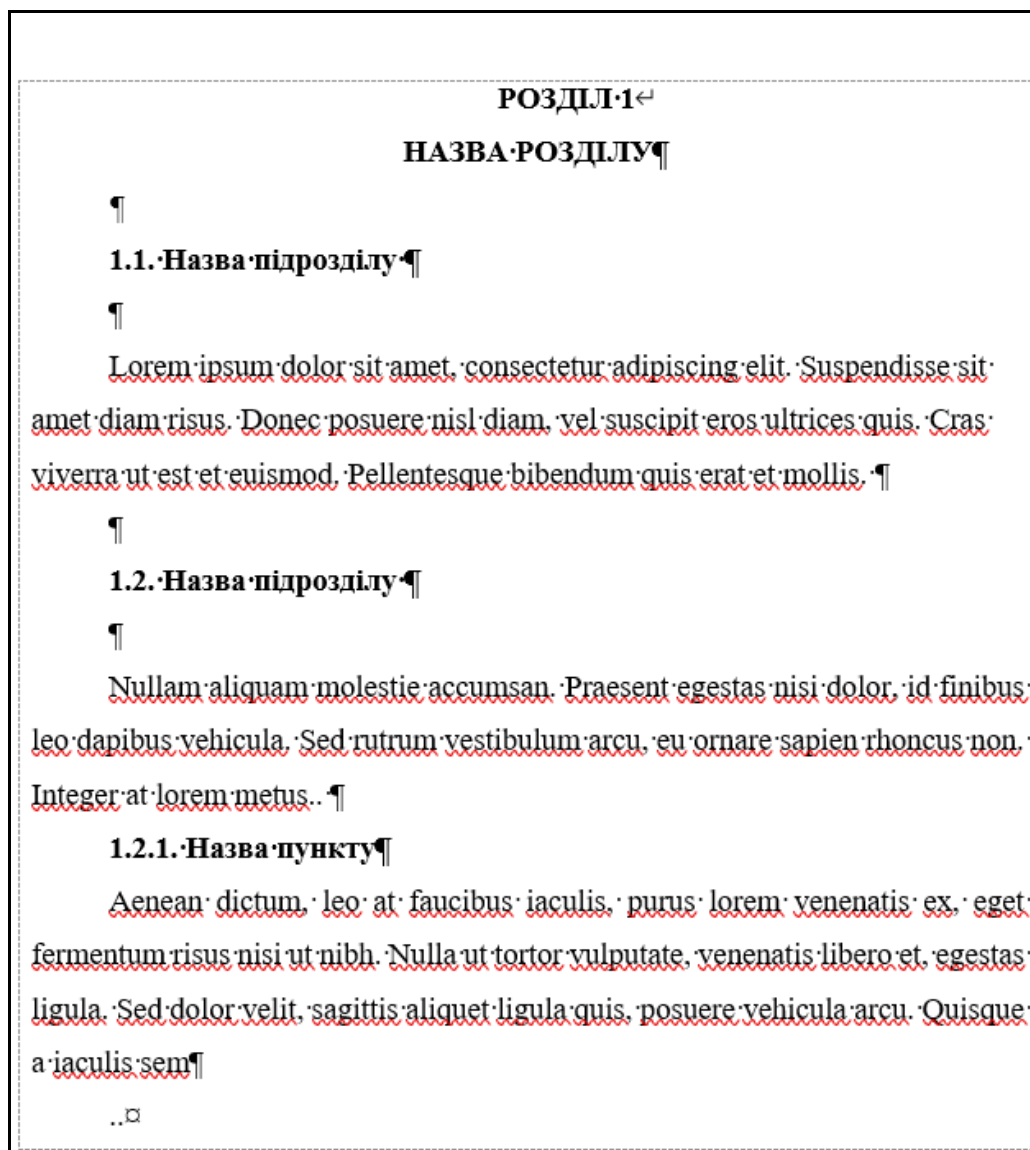
² Вайжинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. С. 160.

³ Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. 2007. № 6. С. 12.

підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту.

3. Між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом слід робити додатковий міжрядковий інтервал.

Приклад

Ілюстрації

1. Ілюстрації позначають словом «Рисунок» і нумерують. Рисунок обов’язково розміщують одразу після абзацу, де про нього йдеться. Назву рисунка наводять знизу (по центру) або праворуч від рисунка.

2. У тому місці, де викладається тема, пов’язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках “(рис. 3.1)” або зворот типу: “... як це видно з рис. 3.1⁴” або “... як це показано на рис. 3.1”.

3. Підпис рисунку за алгоритмом:

«Рисунок[] № розділу[.] № по порядку рисунку[] - Назва рисунку»

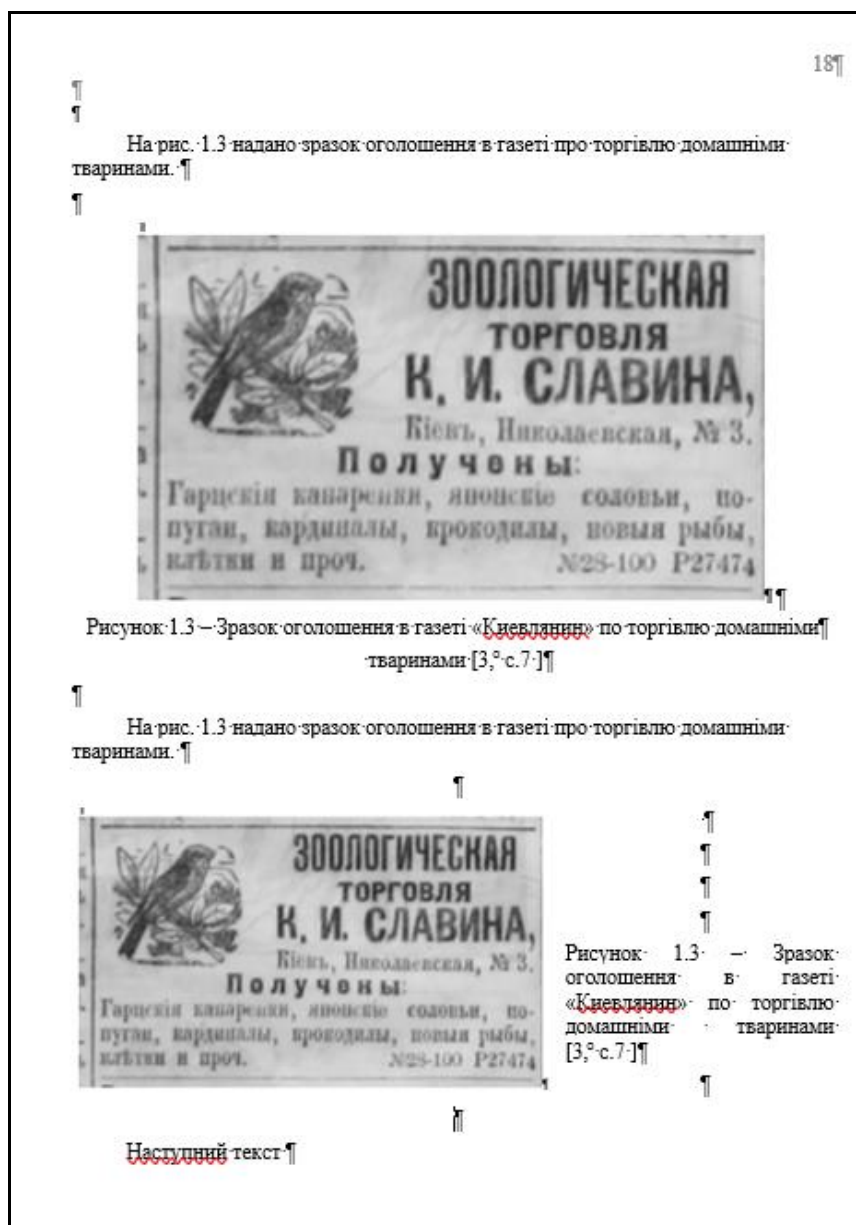
(Приклад: Рисунок 1.3 - Контурна карта території України X ст.)

4. Між текстом і рисунком, а також між назвою рисунка й текстом після рисунка

⁴ Звернути увагу, що при переносі в тексті посилання на рисунок номер рисунку окремо не переноситься від слова «рис.».

слід робити додатковий міжрядковий інтервал⁵.

Приклад:

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

Здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати. Цитата в тексті береться в дужки “ ” або « ».

Використовуючи ідеї або розробки, що належать також і співавторам, разом з якими були написані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт.

У разі використання запозиченого матеріалу без посилання на автора та джерело робота не зараховується⁶.

Посилання в тексті роботи на джерела та цитати слід оформлювати відповідно до відповідно до чинного ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання» або ж до одного з міжнародних стилів оформлення публікацій: MLA (Modern Language Association) style; APA (American Psychological Association) style; Chicago/Turabian style; Harvard style; Vancouver style.

⁵ Мазур О. В. Основи наукових досліджень: Посібник для студентів філологічних спеціальностей. Вінниця, нова книга, 2013. С. 50.

⁶ Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. 2007. № 6. С. 6.

Посилання на ілюстрації вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, «рис. 1.2».

На всі таблиці роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «... у табл. 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3»⁷.

Посилання на цитату зазначається коротко у квадратних дужках номер джерела в списку літератури та вихідну сторінку цитати: «...[Текст цитати].....[10, с. 355]».)

Додатки

Додатки (за наявності) оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток _____» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ї, наприклад, додаток А, додаток Б. Один додаток позначається як додаток А.

Ілюстрації й таблиці, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: Рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д); таблиця (А.1) – перша таблиця додатка А⁸.

⁷ Мазур О. В. Основи наукових досліджень: Посібник для студентів філологічних спеціальностей. Вінниця, нова книга, 2013. С. 50.

⁸ Мазур О. В. Основи наукових досліджень: Посібник для студентів філологічних спеціальностей. Вінниця, нова книга, 2013. С. 54.

Додаток Г

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
 «КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
 імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА
кафедра ІСТОРІЇ

РЕФЕРАТ

з дисципліни

Назва дисципліни

спеціальність

032 «Історія та археологія»

освітньо-наукова програма

Історія

На тему

XXXXXXXXXXXXXXXXXX
 XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Виконав (-ла) здобувач (-ка) _2-го курсу

гр. СІ-Х1ф__

ПРІЗВИЩЕ ІМ'Я ПО БАТЬКОВІ здобувача

*Засвідчую, що у роботі немає запозичень з праць
 інших авторів без відповідних посилань.*

Здобувач (-ка) _____

Перевірив (-ла)

_____ Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Київ – 202х_р.